5848

ఆంధ్రశిల్పి

ఆంధ్రశిల్పి

సచిత్ర మాస సంచిక

సంపాదకులు:

వి. ఆర్. చిత్రా: పి. గణపతిశాస్త్రి

౧౦, నరసింగపురం వీధి,

మౌంట్ రోడ్, మద్రాసు.

విషయానుక్రమణిక

		పుట.
సంపాదక సమీక్షలు	సంపాదకులు ...	౩
కవిప్రియ	శ్రీ శివశంకరశాస్త్రిగారు	౭
శివతాండవము	శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు	౯
జీవతంత్రి	శ్రీ పువ్వాడ శేషగిరిరావుగారు	౧౩
అనాథగీతం	శ్రీ అనిసెట్టి సుబ్బారావుగారు	౧౬
దృశ్యచిత్రాలు	శ్రీ సంజీవదేవ్‌గారు ...	౧౭
ప్రతిఫలం	శ్రీ 'సంపత్' గారు ...	౨౧
శిల్పము	శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు ...	౩౦
మనకా మతాభిమానం ...	శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	౩౮
వీణాచార్య శ్రీ సంగమేశ్వరశాస్త్రి	శ్రీ దువ్వూరి నరసరాజుగారు	౪౩
MUSINGS	శ్రీ 'చలం' గారు ...	౪౭
చిత్ర వివరణము	శ్రీ టి. యస్. శ్రీనివాసన్‌గారు	౫౧
గ్రంథ విమర్శనము ...	... ...	౫౩
గ్రంథ స్వీకృతి	... ...	౫౪

శిల్పాలు

ముఖచిత్రము	శ్రీ పిలకా లక్ష్మీనరసింహమూర్తిగారు
త్రివర్ణచిత్రము	శ్రీ సి. యస్. వాసుదేవన్‌గారు
కొంగలజంట, తోడేలు	శ్రీ రొమేన్ చంద్రచక్రవర్తిగారు
వెనుకపొద	శ్రీ అర్ధేందుప్రసాద బెనర్జీగారు
మూర్తిచిత్రణము	శ్రీ నందలాల్ బోసుగారు
గృహిణి, పల్లెపట్టు	శ్రీమతి జమునాబోస్‌గారు

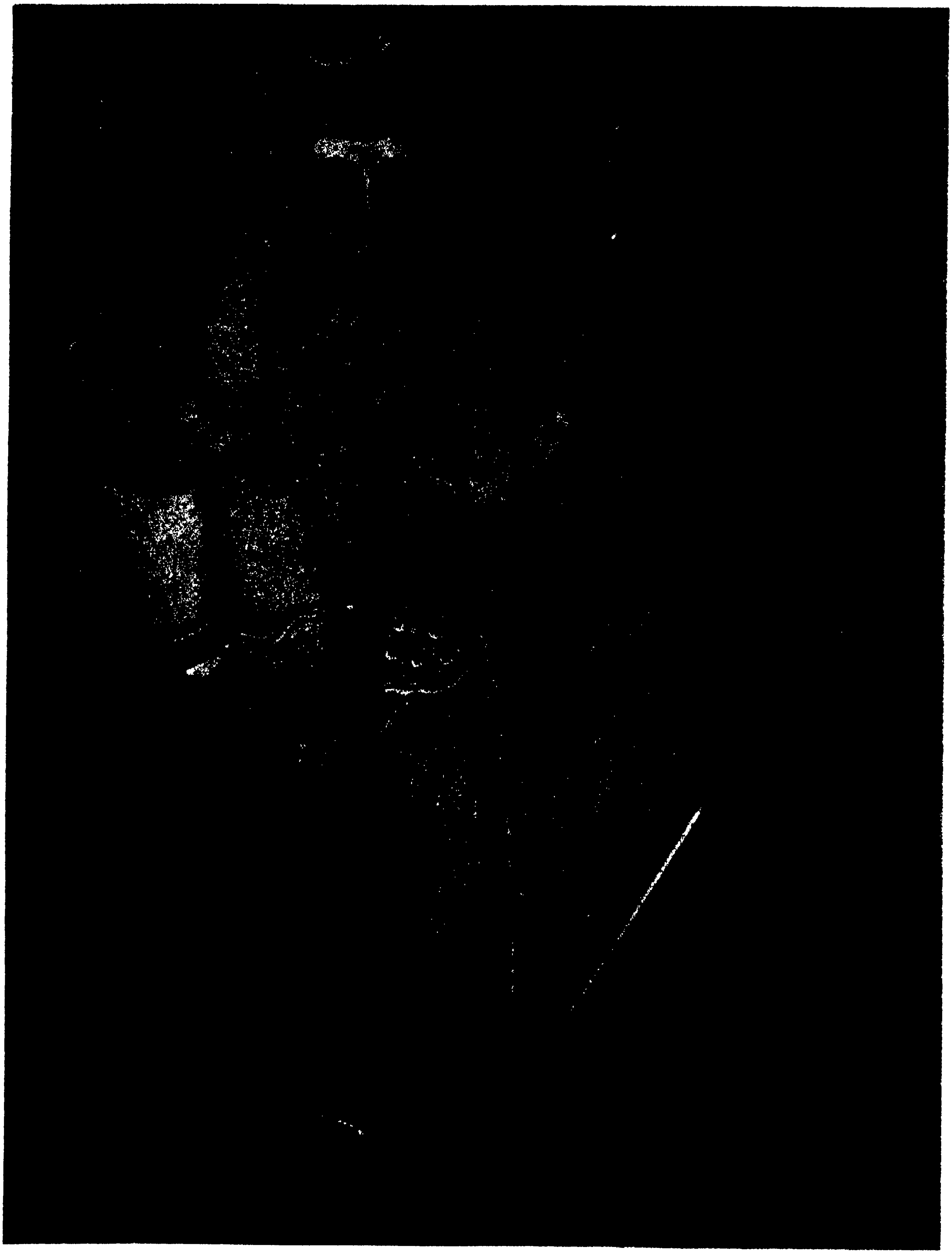

ఊర్ధ్వ నృత్యము

శ్రీ సి. యస్. వాసుదేవన్ గారు

సంపుటి ౧ ఆంధ్రశిల్పి సంచిక

సంపాదక సమీక్షలు

మద్రాసు ప్రభుత్వం వస్త్రోత్పత్తి విధానం

మద్రాసు ప్రభుత్వం వస్త్రోత్పత్తివిధానం మీద రేగుతూన్న గాలి దుమారాలకి అంతూ దరీ కనబడడం లేదు. అసలు గాంధీజీ ౨౫ ఏళ్ళ క్రిందట ఖాదీసందేశం వినిపించినప్పుడు బయలుదేరవలసిన వాదోపవాదాలు ఇప్పుడు బయలుదేరడం చాలా ఆశ్చర్యకరమైన విషయము!

అసలు ఈ సందర్భంలో ముఖ్యంగా కొన్ని ప్రధానవిషయాలు విస్మరించడానికి వీల్లేదు. మనం ఈ వస్త్రోత్పత్తి విధానం కేవలం తాత్కాలిక ప్రయోజనాలకోసమే కాక భావిభారత పారిశ్రామిక దృష్టితోకూడా పరీక్షించవలిసి ఉంది. ఆ పారిశ్రామికవ్యవస్థ పునాదిగా ఉంచుకుని మనం నేటి వస్త్రోత్పత్తి విధానం సరిదిద్దుకోవాలి. ఈ విధమైన ఏర్పాటువల్ల తాత్కాలికంగా కొన్ని యిబ్బందులు కలిగినా భరించకతప్పదు.

భారతదేశంలో అసంఖ్యాకంగాఉన్న పల్లెటూళ్ళలో వ్యవసాయదారులకి సంవత్సరంలో చాలకాలం చేతినిండా పనిదొరకడం లేదు. ముఖ్యంగా పల్లీయులందరికీ చేతినిండా పని కల్పించి, వారి దైనందినాదాయం వృద్ధిపొందించాలి. దీనికోసం గృహపరిశ్రమలు బాహాటంగా అభివృద్ధి పొందించాలి. వస్త్రపరిశ్రమ మనరాష్ట్రంలో ప్రధాన గృహపరిశ్రమ కాగలదనడంలో సందేహంలేదు. మనరాష్ట్రంకృషిప్రధానమైనది కావడమే దీనికి కారణము.

అది అల్లాఉండగా పరిశ్రమలు కేంద్రీకరించడంవల్ల అనేకమైన అనర్థాలు కలుగుతున్నాయనీ అందుచేత వికేంద్రీకరణం(Decentralisation)

చాలా అత్యవసరమనీ విజ్ఞులైన ఆర్థికశాస్త్రవేత్తలు అంటారు. పల్లీ ప్రధానమైన మన దేశంలో ఈ వికేంద్రీకరణం చాలా ముఖ్యమైన విషయం. జపానులో ఈ వికేంద్రీకరణంవల్ల పారిశ్రామిక కలహాలూ మొదలైన సమస్యలు లేకుండాపోయాయనీ పరిశ్రమలు సర్వతోముఖాభివృద్ధి పొందాయనీ తెలుస్తుంది.

అయితే యంత్రపరిశ్రమవల్ల దేశసంపద అభివృద్ధిపొందినంతగా ఈ గృహపరిశ్రమవల్ల అభివృద్ధి పొందుతుందా ? అనేప్రశ్న బయలుదేర వచ్చును. మనం ఎప్పుడూ ప్రస్తుతం మనకిఉన్న ఈరాట్నాల మీద నూలు తీస్తూ ఈమగ్గాలమీదే బట్టలు నేసుకుంటూ కూర్చోవలసిన అవసరంలేదు. క్రమక్రమంగా గ్రామాలకి విద్యుచ్ఛక్తి సరఫరాచేసి తద్వారా రాట్నాలూ మగ్గాలూ ఆ విద్యుచ్ఛక్తివల్ల నడిచే ఏర్పాటుచేస్తే, రైతులకి ఈ వృత్తి వల్ల నికరమైన ఆదాయం ఏర్పడుతుంది. అంతేకాదు. అనేకమంది ఈ వృత్తులే ప్రధానంగా అవలంబించి జీవించడానికి అవకాశం కూడా ఏర్పడుతుంది, దీనివల్ల వేలాదివేల శ్రామికులు అనుదినమూ పట్టణాల్లో గుమిగూడి అనారోగ్యకరమైన పరిసరాల్లో జీవించవలసిన అవసరంకూడా తొలగిపోతుంది. దీనివల్ల భారతదేశానికి పునాదులైన పల్లెటూళ్ళలో నివసించేవాళ్ళకి నిరుద్యోగసమస్య చాలావరకు తొలిగిపోతుంది.

ఇప్పుడు మనదేశంలో చేనేతపరిశ్రమ దీనికి ఉదాహరణంగా తీసికో వచ్చును. దీనివల్ల పల్లీయుల నిరుద్యోగసమస్య కొంతవరకు పరిష్కరించ గలిగాము. అయితే ఈ ఖాదీవిధానంవల్ల, ప్రస్తుతంఉన్న చేనేతపరిశ్రమకి విఘాతంరాదా ? అనేప్రశ్న ఉదయించవచ్చును. ఈమధ్య ఒకచర్చలో శ్రీ భాష్యంగారు మాట్లాడుతూ ప్రస్తుతం మనరాష్ట్రంలో మిల్లుల్లో తయారయ్యే నూలంతా మన మగ్గాలకి చాలునన్నారు. అందుచేత ప్రస్తుతం ఉన్న మిల్లులకిగాని, మగ్గాలకిగాని ఈ విధానం వల్ల నష్టం ఏమీ రాదని తేలింది. అయితే క్రమంగా ఈ విధానంవల్ల పెద్ద పెద్ద వస్త్రయంత్రాల పరిశ్రమ నశించిపోయే పరిస్థితులు ఏర్పడవా ? అనవచ్చును. అల్లాంటి పరిస్థితులు ఏర్పడాలనే ఉద్దేశంతోనే ఈ విధానం అవలంబించబడిందని చెబుతున్నాము !

చేనేతపరిశ్రమ మోస్తరుగా వడకునూలుపరిశ్రమ మాత్రం పల్లీయులకి ఎందుకు సహాయకారి కాకూడదు ? ఈ విధానం పూర్తిగా ఆచరణలో పెట్టడానికి కొంతకాలం పట్టవచ్చును. అంతవరకూ ఈ రాష్ట్ర వాసులకి తాత్కాలికంగా కొన్ని చిన్నచిన్న ఇబ్బందులు కలిగినా కలుగ వచ్చును. భారతీయభావి నిర్మించుకునే ఈ సమయంలో తాత్కాలిక ప్రయోజనాలకోసం తప్పుడుదారులు తొక్కడం చాలా ప్రమాదాలకి దారితీస్తుంది. ఈ విషయంలో మద్రాసు ప్రభుత్వం దూరదృష్టితోనూ, ధైర్యంతోనూ అవలంబించిన ఈ వస్త్రోత్పత్తివిధానాన్ని మనసారా అభినందిస్తున్నాము.

జనాబ్ జిన్నా వింత వైఖరి

ఈ మధ్య జనాబ్ జిన్నా ఒక చోట మతకలహాలని గురించి ముచ్చటిస్తూ ఆయారాష్ట్రాలలో ఉన్న అల్పసంఖ్యాక సంఘాల్ని ఆ సంఘాలు అధికసంఖ్యాకులుగా ఉన్నరాష్ట్రాలలోకి మార్చడంకన్న గత్యంతరం లేదన్నాడు. ఒక పక్కనించి పాకిస్థానంలో ఉన్న అల్పసంఖ్యాకులకి అన్ని విధాలా న్యాయం కలగ జేస్తామని చెబుతూ మళ్లీ ఇదేమిధోరణి! అసలు జిన్నా మనస్తత్వమూ పాకిస్థానువాదము మహమ్మదీయేతరుల మీద అవిశ్వాసంవల్ల ఆధారపడింది. అల్లాంటప్పుడు పైకి ఎన్ని ధర్మపన్నాలు చెప్పినా ఇతర మతస్థుల్ని లక్షలాదిగా ఒక రాష్ట్రంలోనించి మరి ఒక రాష్ట్రంలోకి మార్చడమే అతని దృక్పథానికి సరియైన పరిణామము! అయితే మద్రాసు మొదలైన రాష్ట్రాల్లో ఉన్న మహమ్మదీయులంతా జిన్నా ఆజ్ఞానుసారం తమ ఇళ్లూవాకిళ్లూవిడిచి మరి ఒక రాష్ట్రానికి వలస పోవడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారా ? ఒకవేళ అతని ఆజ్ఞప్రకారం అల్పసంఖ్యాకులంతా తాము అధిక సంఖ్యాకులుగా ఉన్న రాష్ట్రాలకి వలసపోతారనే అనుకుందాము! అప్పుడు మాత్రం ఆ హిందూస్థాన్‌కీ పాకిస్థానుకీ సామరస్యం ఎల్లాగ కుదురుతుంది ? ఇది ఈ విధంగా ఎప్పటికీ తెగని సమస్య.

ఇన్నాళ్లనించీ కాంగ్రెసు కొంత సామరస్యంకోసం ముస్లింలీగుతో సంధిబేరాలకి దిగింది. కాని దానివల్ల అణువంతైనా ప్రయోజనం కలగ

లేదు. పైగా ముస్లింలీగు కేంద్రప్రభుత్వంలో ప్రవేశించినప్పటికీ మత కలహాలు మరింత హెచ్చుపెరిగాయి.

ఇంక కాంగ్రెసు ఒక నిశ్చితమయిన పద్ధతికి రావలసిన అవసరం ఏర్పడింది. ఇంక ముస్లింలీగుతో ఏవిధమయిన సంబంధమూ సంధీ లేకుండా కాంగ్రెసు స్వతంత్రంగా ఒకదారి తొక్కాలి. ఈ సమయంలో సహజంగా ఆంగ్లపాలకులు మహమ్మదీయులతో చేతులు కలుపుతారు. దీనిలో ఆశ్చర్య మేమీలేదు. అయినా కాంగ్రెసు దానికి కూడా సిద్ధపడవలసిఉంది. భారతరాజకీయాలు ఒక అంతిమావధికి వచ్చాయి. ఈ సమయంలో కాంగ్రెసు నాయకులు దృఢమైనవిధానం అవలంబించి భారతజాతిని భద్రమార్గంలో నడిపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. అవసరమైతే తమపదవులు విడిచి అంతిమ సమరానికికూడా సంసిద్ధులు కావాలని హెచ్చరిస్తున్నాము!

క వి ప్రి య

కవిప్రియ అను పద్యనాటికలోని లేశము

(సాయంకాలము : పాఠశాలాభవనమున విశ్వాణకవి యిటు నటు తిరుగుచు మెల్లగా పాడుచుండును.)

క వి

''అద్యాఽపి తాం ప్రథమసంగమ జాత లజ్జాం
నిధ్యాయతి వ్యతికరే మయి మందధీరం
సీత్కార కంపిత శిఖాతరల ప్రదీప్త
కర్ణోత్పలేన లసతీం సుదతీం స్మరామి ! ''

యా మి ని

వెనుకనుంచి చల్లగా ప్రవేశించి

సుదతి నెవ్వతెనో మహాసుందరాంగి
నర్థమీలిత నయనులై అస్ఫుటాక్ష
రముల జపియించుచున్నవారలు మదీయ
జీవితేశులు ! పేరేమొ చెప్పగలర !

క వి

మందహాసముతో

నేను స్మరియించుచున్నాను నిరుపమాన
విమల లావణ్య దేవతా విగ్రహమును !
వెలువడును వసంత తిలక వృత్త మామె
మధురనామమ్ము తలచినమాత్రముననె !
ఆ మహామాన్య నామధేయాక్షరములు
దేవతాత్రయ మట్లు దేదీప్యమాన
ములు మదీయేక్షణోత్సవమ్ములు లతాంగి !
రజని కాశబ్ద మగును పర్యాయపదము.

యామిని ప్రియుని కాగిలించుకొనుచు

నాకు జూపగ నరుదెంచినావె తొలుత
ప్రియతమా, నేటిగోష్ఠిలో పెద్దలకడ

ఆంధ్రశిల్పి

నీవు పఠియింపదలచిన నిజరచనల ?
ఏమి లిఖయించినావో యీాక్షింప నిమ్ము.

చేయి చాపును

యామిని

లోపములు లేవు పద్యాలలో త్వదీయ
కరుణచే జీవితేశ్వరా, కాని నాకు-
తలచుకొన్నంత మాత్ర- సాధ్వసముకలుగు
చదువలేనేమొ యని గురుజనుల త్రోవాల.

కవి

కలుగుచున్నది యించుక కంప మెడద
లోన ప్రాణప్రియా, గోష్ఠిలోన నీవు
సక్రమమ్ముగ తుదిదాక చదువగలవొ
పద్యముల, నెచ్చటే నట్టుపడుదు వేమొ.
మరియు నిం కొకభీతి : ఏ మాత్ర మైన
వర్ణనల గాని హావభావముల గాని
జీవితేశ్వరి, అనురాగ చిహ్న దీప్తి
పొడమగూడదు సుమి బుద్ధిపూర్వకముగ.

యామిని

నాకు దెలియునుగా మనోనాథ, యిట్టి
సమయముల జాగరూకత సముచిత మని
కాని యెడనెడ మీావిలోకనముతోడ
శిష్యురాలికి నుత్సాహసిద్ధి యగును.

ఆలింగనము చేసి

అస్మదాచార్యునకు జయం బగును గాక !
ఆత్మవల్లభునకు శుభం బగును గాక !

కవి

ఆమెశిరస్సు మూర్కొని వీపు తట్టి

శిష్యురాలికి శుభజయసిద్ధి రస్తు !
ప్రాణకాంతకు మంగళప్రాప్తి రస్తు !

శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి
సాహితీసమితి

కొంగల జంట

శ్రీ రామేన్ చంద్ర చక్రవర్తిగారు

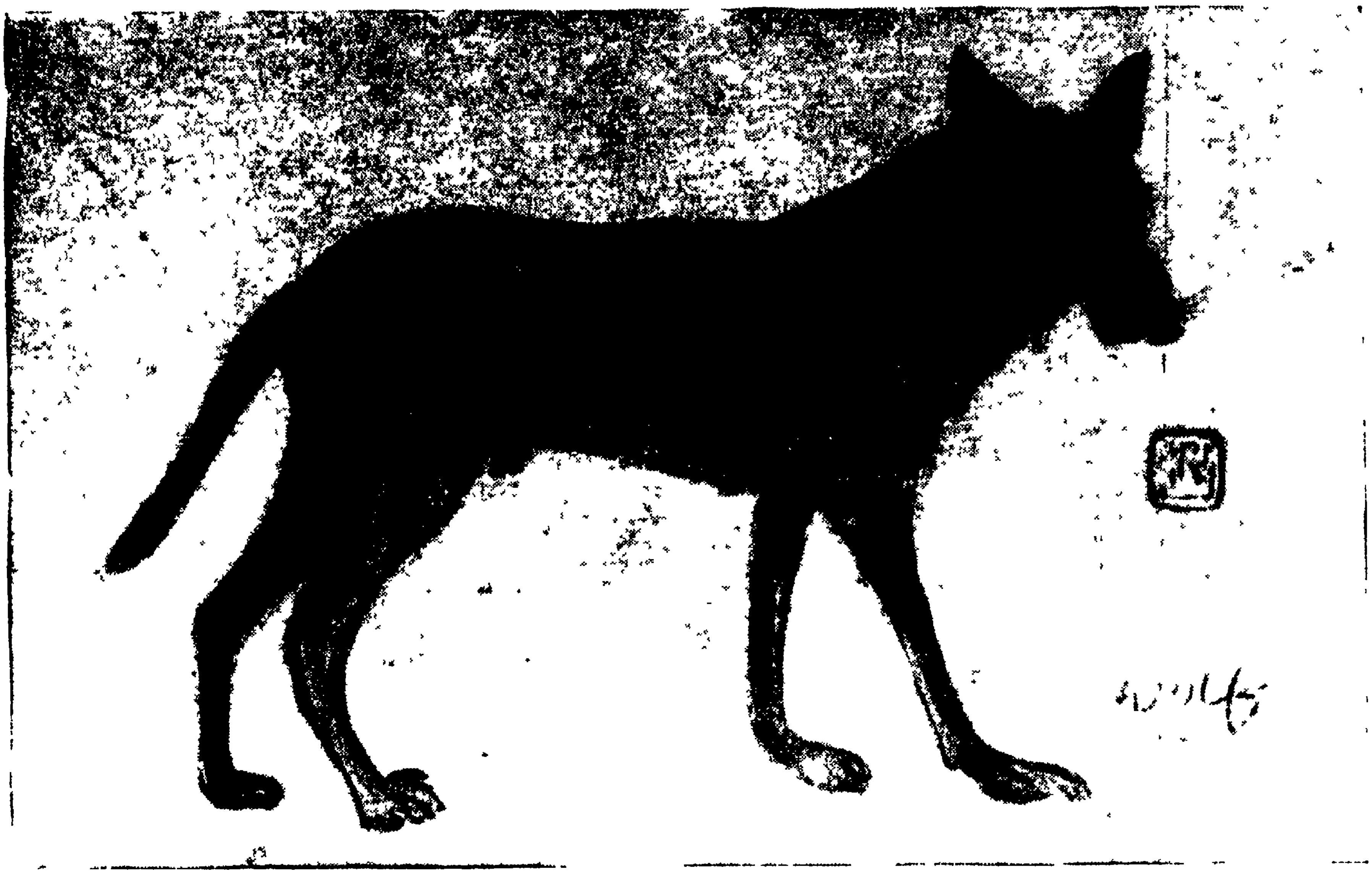

తోడేలు

శ్రీ రామేన్ చంద్ర చక్రవర్తిగారు

జీవతంత్రి

భారతదేశ చక్రవర్తి షాజహానుకు చతుర్థ పుత్రరత్నం ఔరంగజేబు—ఔరంగజేబు సింహాసన మెక్కగానే తన అన్నలు ముగ్గుర్ని అంతమొందించాడు. తన తండ్రిని చెఱసాలలో పెట్టించాడు. తండ్రి లలితకళోపాసకు డవటంచేత ఫిడేలు తనకు జీవిత తరణోపాయంగా చేసికొని చెఱసాలలో సంవత్సరములపై సంవత్సరములు త్రోసుకు వెడుతున్నాడు. ఇలా ఉండగా ఒకసారి తన ఫిడేలుకు తీగ ఒకటి తెగిందనీ క్రొత్త తీగ నొకదానిని దయసేయించుమనీ షాజహాను ఔరంగజేబుకు ప్రార్థన పంపుకొన్నాడు. ఔరంగజేబు అందు కనుమతింపకపైగా, తండ్రి చెఱసాలలో పెట్టుకొన్న చిత్తరువులూ, వాయులీనమూ (అంటే ఫిడేలు) నగలూ, దుస్తులూ, సర్వమూ ఒడిసి తీసుకురమ్మని తన కొడుకు మహమ్మదు సులతానును పంపాడు. మనుమడు తాతగారినుండి అవన్నీ ఒడిసికొని తీసికొనివెళ్లాడు.—ఈ కథ యిప్పుడు 'జీవ తంత్రి'అనే తాజ మహలు కావ్యభాగంలో చిత్రితమైంది.

బహువిధయుక్తి సువ్యంజిత ధాతువుల్ ప్రకృతిగానములోనఁ బలుకవేమొ?
తారక మధ్య మందరసువ్యవస్థితి ప్రకృతి గానము పట్టుపడవదేమొ?
ద్రుత మధ్య లంబితాదులుపట్టి తాళముల్ ప్రకృతి గానములోనఁ బడవొ యేమొ?
అతుల గోపుచ్ఛాది యతులు మూఁడునుసాగి ప్రకృతి గానమునందుఁ బాఱవేమొ?

తత్త్వమోఘానుగత వాద్య తత్త్వవిధులు
ప్రకృతి గానములో సరిపడవొ యేమొ
ప్రకృతి రమణీ సుధర్మాంక పాళిలోని
దివ్య వీణకు నొక తంత్రి తెగనొ నేమొ?

గళితాశా ప్రవిషణ్ణా
కులచిత్తము బంధనాగ్నిఁ గుములఁగ బడుగై
లలిత కళాస్థాన మహో
త్కల పూర్వచరిత్రుఁ డొక ప్రకారము తోఁచెన్.

భరత ఖండేంద్ర పదమును బట్టి విడిచి
పుష్కలైశ్వర్యములు త్రావి పుక్కిలించి
యుమిసిన విరాగి రాగమ్ము తమి లపించి
భావమున నించెఁ బతిత పావన పదమ్ము.

తేనెల్ సోనలు సోనలై కురిసెనో, తేటైన ద్రాక్షాసవం
బానీతంబయి వాకలై మలఁగెనో, యాదివ్యగాంధర్వ గీ
తీనాదమ్ములు క్రొవ్వులై విరిసెనో, తీపారు తక్కిన్నరీ
వీణానాదము మూర్తమయ్యెనొ, యనం బెందీవు లూరించుచున్.

ఆంధ్ర శిల్పి

అల తొలినాళ్ల నా షహజహాన్ లపియించు నిశాంత గీతికన్
కిలకిల లాడియాడి తమకించి నటించిన యామునాపగా
శిలలఁటు యీదృశంబుగఁ గృశించి ద్రవించి స్రవించి కాకలీ
కలకలనాద రోదనము గల్పెడి నేఁటి విషాద గీతికన్..

పలు తొలియేండ్ల నెయ్యముల పాఁతు లగల్చి పెకల్చు తియ్య తీ
వుల పతిపాటలన్ మునుపు పొంగిన యా ప్రియురాలు తాజి, యా
విలగతి భగ్నగీతి విని వెల్వెలఁ బోవుచు నేఁడు దుఃఖ వా
ర్మలిన ముఖాబ్జయై యెడద ఱంపఁపుఁ గోఁతకు నిచ్చకుయ్యిడున్.

కూహుకూహూ కుహుగానసంగతులు వాగుల్ వాఱఁ బూర్వమ్ముత
త్సహకారాగ్ర కిసాల యాశనము పెల్చంగ్రోల్చి రెట్టించెఁ బ్ర
త్యహమున్ భాషసుధాశినాలపిత దివ్యగ్గీతికా మాధురిన్
రహి, నేఁడో కొసరంగఁ బోవ దది ప్రారబ్ధమ్ము మున్నాఁడుటన్.

మొదలినఁ జాలుఁ దత్కథను మేకొని తండ్రికిఁ జేర్చు నమ్మగా
మ్మను సులతాన్ పితామహుని మైమఱు నిల్చి కనందొడంగ, న
మ్ముదుసలి వెల్గుఁబ్రోవు కనుబొమ్మల సల్లన నెత్తి కొల్లఁగాఁ
జెదరిన పెన్నరల్ పొదువు చిక్కని చూపులుచిమ్మి యిట్లనున్.

"ఓయీ! ప్రభువేమనె? నీ
వాయు విలీనమ్ము తీవ్రవస్నేఁ గళాస్థా
నాయతనమ్ముం దంత్రిక
నే యొక్కండేని యాజ్ఞ నిమ్మంటిఁగదా!

త్రెస్సిన ప్రాణతంత్రి, తెగఁద్రెక్కని నీరసమౌ నెలుంగు, పైఁ
గ్రుస్సిన మేని త్రెవ్వన, యరుంతుదమైన విరాగ, మెంతయున్
డస్సిన యంతరంగమును నావలెఁ దాల్చి కళావిహీనమై
యుస్సురు గాడుపుల్ చెఱగుచున్నది నా తుదితోడు పాటదై.

జీవన శేషమల్పము, విశీర్ణ మదాత్మకు శాంతిసున్న, యీ
జీవనతంత్రి మేళనము సేయఁగఁజాలిన తంత్రి తెమ్ము, నా
జీవిక నెళ్లఁబుచ్చు, నది సేయని సాంత్వన మద్దిసేయు, రా
రా వచియింపురా, ప్రభువు నానతి సెప్పుమురా! కుమారకా!"

జీవతంత్రి

అని దురపిల్లి యుమ్మగిలినట్టి యెదం బొదువంగవచ్చు భా
వ నివహ మొయ్యనొయ్య నిలుపఁ నిలుపం బ్రయతించు సాజహా
నును మనుమండు డగ్గఱి వినూతన మాజ్ఞ నొకండు చెప్ప శా
పిన మతి శాహిరించి పెదవిం గదలించియు మిన్నకుండినన్.

ముదుసలి వగ్గు చూపుములు మోసుల సూత్రము పట్టి 'ఏమిరా!
యెదొ వచియింపనోడెదు, వచింపుమురా! యరయేలరా? మహా
మ్మదు సులతా' నటంచుఁ దఱుమం దఱుమం బొరదూసి విచ్చి నె
మ్మది గల రాజునాజ్ఞ నొకనై వచియించె నిటుల్ కలంగుచున్.

రవల కిరీట మూనిన శిరమ్ము ధరాఘు మహాసనమ్ము, భూ
ధవ భుజభార మూడ్పగల దక్షుఁడు పుత్త్రుఁ డొకండె, జ్ఞాన వై
భవ మొసగంగ దక్షుఁడు ప్రవక్త యొకండె, సుతుండు దూత మే
మపుట ఘటిల్లె, స్వాస్థ్య మిఁక నందక డెందము కందు వార్చెదే?

సొగిలెదవేల పూర్వసుఖ పుంజములం దలపోసికొంచు? రా
జగు నతఁ డెట్టి యూడిపడి స్వామ్యములం గొనిరాఁడు, తోడ నే
లగఁ గొనిపోఁడు, కూడిన యిలా ధనముల్ పదిలమ్ము సేసి న
చ్చిగఁ బ్రజయార్తిఁ బోనడిచి చెందుఁ గృతార్థత స్వార్థ మొడ్డుచున్.

అది యంతే నెఱనమ్ముగద్దె కథిపుం డౌ నెవ్వఁ డవ్వానివే
గద నీ పేటికనిండ భూషలును ముక్తా విద్రుమ శ్రేణియుఁ
తుది నీ పూను సమాజె పేరులును 'దుస్తుల్ వాయులీనమ్ము నీ
మది కింపందగు సర్వ చిత్రములు నిమ్మా' యంచు రాజాడెడిన్.

అని మనుమఁడు రాజాజ్ఞను
వినుచుచె తడవుఁగను రాజభృత్యుఁడు కార్యం
బును శిరసా వహియింపఁగ
మునుకొని ముదిరాజు ముందు పొన్పడి నిలిచెన్.

శ్రీ పువ్వాడ శేషగిరిరావు.

అనాధగీతం

ఎందుకు తల్లీ ! నన్ని
వింతమానవుల అడివిలో
విడిచి వెళ్ళి పోయావు!
పగలు లేచు పడగెత్తిన
పగతీర్చు కునేపామై—
రాత్రి రక్కసయి విసురును
తళతళమను బల్లెములను—
కడుపులోన గర్జించే
భక్షించే ఆకలిపులి !
మెడచుట్టూ పాశములై
శపిస్తున్న పసికందులు !
చుక్కల లోతులుకొలిచే
శోధకునకు కానివాణ్ణి !
ఆనంద మనంతమనే
వేదాంతికి కానివాణ్ణి!
అందరి కన్నము విడిచే
అన్నలకే కానివాణ్ణి!
సాగిన బంగరు తీగెల
చనును కాలమే వారికి !
ఘడియ ఘడియ గండముగా
నిప్పుల గుండమ్ము నాకు!
నా ఎముకలు కాలిపోవు
నాగరికుల చలిమంటలో !
నా నెత్తురు కారిపోవు
నాగరికుల చలివేంద్రలో !
ఇంటిని పెద్దన్నను—
నన్నొంటిగ హతప్రాణినిగా
వింతమానవుల అడవిలో
విడిచితి వెందుకు తల్లీ !

శ్రీ అనిసెట్టి సుబ్బారావు.

దృశ్య చిత్రాలు

శ్రీ సంజీవదేవ్

ఈ అనంత విశ్వంలో ఎటుచూచినా నయనానందాన్ని కలిగించే ప్రకృతిదృశ్యాలకు రంగుల్లోనూ, రేఖల్లోనూ రూపం ఇవ్వటంలోనూ, ఆ ఇచ్చిన రూపాన్ని ఆనందించటంలోనూ శిల్పికీ, సహృదయునికీ జనించే రసానుభూతి మానవమూర్తులను రచించి ఆనందించటంలో దొరికే రసానుభూతికి ఏవిధంగానూ తీసిపోదు. ప్రభాతకాంతులతో ఆరక్తమై ఉండే పూర్వదిగంతం కానీ, సంధ్యాకాంతులతో వెలిగే పశ్చిమదిగంతం కాని ఏ రసహృదయాన్ని ప్రకంపితం చేయదు? నవవసంతంలో ప్రకృతిలో కలిగే నవచైతన్యం ఏ చిత్రకారుని హృదయంలో నూతన రూపకల్పనను రేకెత్తించదు? ఒక అంతులేని ఎడారిలోని నిర్జనత్వాన్ని భంగపరుస్తూ ఒకటిరెండాకులతో నిల్చునివుండే ఒక ఏకాంతవృక్షాన్ని చూడడంలో కాని, చిత్రించటంలో కాని కలిగే ఆహ్లాదం, భావవిలాసంతో ఉత్ఫుల్లమై ఒక సుందర మానవాకృతిని చూడటంలో కాని, చిత్రించటంలో కాని కలిగే ఆహ్లాదానికి ఏమాత్రమూ తగ్గదు.

మూర్తిచిత్రణ మనుష్యత్వంలో అంతర్భూతమైన భావమాధురిని వ్యక్తపరిస్తే దృశ్యచిత్రణ ప్రకృతిలో అణిగివున్న నీరవసంగీతాన్ని వినిపిస్తుంది. ఒకదాని విలువకంటె ఒకటి తీసిపోదు. శిల్పపరిణతికి రెండూ అవసరమే. విచిత్రమైన కొండలూ కోనలూ, వాగులూవంతలూ, ముఖమలులాంటి పచ్చికతో పచ్చబారిన భూమి, నీలమణిలాగ ప్రకాశించే ఆకాశం, వర్షారంభంలో తేలియాడే మేఘఖండాలు, శారద ప్రభాతాలూ, శిశిరసంధ్యలూ, ఇవన్నీకూడా శిల్పిమానసాన్ని ఆకర్షించి అతని కుంచెద్వారా రేఖల్లోనూ రంగుల్లోనూ రూపొందుతాయి. ఈ దృశ్యచిత్రకారులకు ప్రకృతంతా చైతన్యమయమై తన మూగగానంద్వారా వారి హృదయవీణను మ్రోగిస్తుంది.

ఈ దృశ్యచిత్రాలు పాశ్చాత్య కళాజన్యం అనే భ్రమ కొందరిలో వ్యాప్తమైవున్నది. ఇది వాస్తవం కాదు. దృశ్యచిత్రకళ ప్రథమంలో జన్మించింది చీనాదేశంలో. క్రీస్తుశకం ఏడవ శతాబ్దప్రాంతంలో, చీనాలో రాజ్యాధికారంలోవున్న 'తాంగ్' వంశీయుల పోషణక్రింద దృశ్యచిత్రకళ ఉద్భవించి, పదవ శతాబ్దంనుండి పదమూడో శతాబ్దంవరకూ అధికారంలోవున్న 'సంగ్' వంశీయులకాలంలో అమితమైన ఉన్నతిచెందింది. ప్రథమంగా 'తాంగ్' కాలపు చిత్రకారుడైన ఉతావ్-చు అనువానికి దృశ్యచిత్రకళ దానంతది ప్రత్యక్షమై అతనిద్వారా చిత్రించబడిందని ఒక చైనీయగాథ. ఈ చిత్రకారుని అలౌకిక చిత్రశక్తిని తెలిపే గాథకూడ ఒకటున్నది. చక్రవర్తియొక్క బలవంతంపై యీ చిత్రకారుడు రాజప్రాసాదంలోని గోడపైన ప్రకృతిసౌందర్యం తొణికిసలాడే ఒక దృశ్యచిత్రాన్ని చిత్రించాడట. ఆ దృశ్యచిత్ర సౌందర్యానికి చక్రవర్తి సమ్మోహితుడైపోయినాడట! అంత, ఆ చిత్రకారుడు చక్రవర్తియొక్క చేయి పట్టుకొని ఆగోడపై చిత్రించిన పర్వతపు గుహలోకి ప్రవేశించాడట. అంతటితో అదృశ్యమైపోయినారట ఉభయులూ ఆ గుహలో. ఈగాథ చీనావారిలో దృశ్యచిత్రాలపైగల భక్తిగౌరవాలను తెలియచేస్తుంది.

పాశ్చాత్యదేశాల్లోకి పదహారు పదిహేడు శతాబ్దాల్లో కాని దృశ్యచిత్రకళ అడుగుపెట్టలేదు. దృశ్య

సుకుమారమైన విశాలప్రదేశాలూ ఒక అలౌకికమైన అస్పష్ట వాతావరణంలో కూడుకొని స్వప్నజగత్తులోని మాయాపురివలె గోచరిస్తుంటవి. చెట్లను పర్వతాలను చెంద్రుకలవలె చిత్రిస్తారు వీరు. చెట్లు లేని కొండలు జుట్టులేని తలలు అనుకుంటారు వీరు. చీనా దృశ్యచిత్రం మూడు ప్రదేశాలుగా విభజింపబడుతుంది; దీనిని 'స్వర్గం,' 'భూమి,' 'మనిషి,' అని పిలుస్తారు. మొదటిది చిత్రంలోని సుకుమారమైన అస్పష్ట పృష్ఠభూమి, రెండవది అంతకంటె స్పష్టతరమైన మధ్యప్రదేశమూ, మూడవది బాగా విశదంగా చూపబడిన సమ్ముఖప్రదేశమూ. ప్రథమంగా సిరాతో రేఖలను గీచి తరువాత సున్నితంగా వర్ణలేపన చేస్తారు. ఇదంతా ఎక్కువ భాగ పట్టుబట్టపైనే. తమ దృశ్యచిత్రాల్లో ఒక లోకాతీత మాధుర్యాన్ని సృష్టించే అందుకై ఎక్కువ భాగం చైనీశిల్పులు తమ చిత్రాల్లో ఏకవర్ణప్రయోగాన్నే చేసేవాళ్ళు. నేడు యీ 'సంగ్' కాలీన దృశ్యచిత్రాలు యావత్తూ యూరపులోనూ, అమెరికాలోనూ సంగ్రహించబడివున్నవి. ఇప్పటికీ చీనాలో చాన్గ్-షాన్-చెలాంటి ప్రతిభగల చిత్రకారులు సంప్రదాయ ప్రకారం దృశ్యచిత్రరచన చేస్తుంటారు.

ఇక భారతదేశంలో దృశ్యచిత్రాల విషయానికొస్తే ప్రాచీనభారతీయ చిత్రకళలో కాని, తరువాతి రాజపుత్రమొగలు చిత్రకళలో కాని కేవల దృశ్యచిత్రాల అస్తిత్వం గోచరించటం చాలా కఠినం. అజంతా మొదలైన కుడ్యచిత్రాలలో మూర్తిచిత్రణకు పృష్ఠభూమిగా అచ్చటచ్చట ప్రకృతి చిత్రాలు గోచరించినా కేవల ప్రకృతిచిత్రాలు మాత్రం గోచరించవు. ప్రాచీన గ్రంథాల్లో అచ్చటచ్చట దృశ్యచిత్రాల ఉనికిని వర్ణించినప్పటికీ అట్టి చిత్రావళిమాత్రం ఇంతవరకూ ఎచ్చటా కళా పరిశోధకుల కన్నుల్లో పడినట్లులేదు. మహా ఉమ్మగ్గ జాతక కథలో ఒక సౌధంలో గచ్చుచేయబడిన గోడలపై నదులూ, సముద్రాలూ, సుమేరుపర్వతమూ, హిమాలయాలూ, సూర్యచంద్రదృశ్యాలూ చిత్రితమైవున్నట్లు ఉదహరించబడివున్నది. పదకొండో శతాబ్దపు ఒక జైనగ్రంథంలో సూర్యోదయ చిత్రం ఒకటి రంగుల్లో చిత్రించబడివున్నదని ప్రసిద్ధ శిల్ప సమీక్షకుడగు రాయకృష్ణదాసు తన భారత చిత్రకళా చరిత్రలో ఉదహరించాడు.

భారతీయ చిత్రకళలో కేవల దృశ్యచిత్రాలు ఎచ్చటైనా మచ్చుకు కొన్ని దొరికినప్పటికీ కేవల దృశ్యచిత్రణ భారతకళా సంప్రదాయంలో వ్యాప్తి చెందలేదనే చెప్పాలసొస్తుంది. ఇందుకు కారణం భారతీయులు ప్రకృతికంటె మానవునికి ప్రధాన స్థానం ఇవ్వటమె. భారతీయులు ప్రతివిషయాన్నీ మానవరూపంలో చూడటానికిష్టపడేవారు. నిరాకారమనబడే దైవానికి కూడ మానవాకృతి కల్పించటంలో వీరు వెనుకాడలేదు. అటువంటప్పుడు ప్రకృతిని ప్రకృతిగామాత్రమే చిత్రించటం ఏవిధంగానూ సంభవించదు. నిజంగా భారత శిల్పానికంతకూ హిమాలయాలే మహాప్రేరణ అని హావెల్ మహాశయుడు రుజువు చేశాడు. హిమాలయాలకు మించిన లీలానికేతనం ప్రకృతికి మరొకచోటలేదు. ఇటువంటి హిమాలయాలనే మహాప్రేరణగా కలిగిన భారతశిల్పంలో దృశ్యచిత్రణకు స్థానం లేకపోవటం నిజంగా మహాశ్చర్యకరం. కాని యదార్థానికి దిగితే హిమాలయాలు పర్వతరూపంలో కాక మరొక రూపంలో భారతశిల్పజగత్తులో ఓతప్రోతమైవున్నాయి.

భారతీయ చిత్రకళలో కేవల దృశ్యచిత్రాలు లేకపోవటానికి కారణం భారతీయశిల్పులు ప్రతి విషయాన్నీ చిహ్నరూపంలోనూ, రూపకంద్వారానూ ప్రదర్శించటమే, హిమాలయపర్వతాలను చిత్రించా

చిత్రకళ కేవలం ప్రాచ్యం. ప్రాచ్యమైనదంతా మహోత్కృష్టమైనదనీ, పాశ్చాత్యమైనదంతా పనికి మాలినదనీ అర్థంకాదిచ్చట. దేని గొప్పతనం దానికే వున్నది. పాశ్చాత్య దృశ్యచిత్రాలకు జన్మదాత క్లాడ్‌లొరెయిన్ అను ఫరాసుదేశీయుడు. ఇంతకు పూర్వం దృశ్యచిత్రకళ మూర్తిచిత్రకళకు కేవలం పృష్ఠభూమిగా మాత్రం అక్కడక్కడ ఉంటూ వుండేది. ఇప్పటినుండి దృశ్యచిత్రాలు ఒక స్వతంత్ర అస్తిత్వాన్ని స్థాపించుకున్నాయి. తరువాత డచ్చి వారు దృశ్యచిత్రాల్లో చాలా అభిరుచి కనపరుస్తూ వచ్చారు. కాని నిజానికి కాన్‌స్టెబిల్, టర్నరు ప్రభృతుల చేతుల్లోనే పాశ్చాత్య దృశ్యచిత్రాలు ఉన్నతి పొందాయి.

చీనాదేశంలో అంతప్రాచీనకాలంలోనే దృశ్య చిత్రాలు ప్రాదుర్భవించటానికి కారణం చీనావారిలో జీర్ణించివున్న దృశ్యప్రకృతిపట్లగల భక్తిగౌరవాలే. చీనాలో ప్రకృతి మానవునికంటె పైస్థానం ఆక్ర మించి ఉండేది. విశ్వసృష్టిలో ప్రాధాన్యం మనుష్యునికి కాదు ప్రకృతికి మాత్రమే, అనే ధార్మికవిశ్వాసం చీనావారికి ఐతిహ్యం. వారు పర్వ తాలను ప్రత్యేకశ్రద్ధతో పూజిస్తారు. ఈ దృశ్యాకృతి లోనే చీనాదేశీయ ఆధ్యాత్మికతంతా అంతర్లీనమై వుంటూవుండేది. నిజానికి సమతలాలకంటె పర్వతాల వంటిఉన్నతప్రదేశాల్లోని వాతావరణంలో ఒకవిశేష శక్తివుంటుంది. ఇది ఉన్నతమైన పర్వతప్రదేశాల్లో సంచరించినవాళ్ళందరికీ అనుభవంలోనిదే. ప్రతి పర్వతశిఖరమూ దానిఎత్తు ననుసరించి కొంత విశిష్ట శక్తిని కలిగివుంటుంది.

భారతదేశంలో మానవునిది ప్రధానస్థానం. చీనాలో ప్రకృతిదే ప్రధానస్థానం. ప్రకృతిని కూడ మానవరూపంలోనే చూడటం భారత సాంప్ర దాయం, మానవునికూడ ప్రకృతిరూపంలోనే చూడడం చీనా సాంప్రదాయం. ఇలాంటి ప్రకృతి పూజ చీనాలో వ్యాప్తిలో వున్నప్పుడు దృశ్యచిత్ర కళ చీనాలోనే ఉద్భవించిందనటంలో ఆశ్చర్యం లేదు. దృశ్యచిత్రకళా చరిత్రలో ‘సంగ్’ కాలం (క్రీ. శ. ౯౬౦-౧౨౭౬) మహోజ్వలమయింది. చీనా వారు దృశ్యచిత్రాలను రచించటంలో ఒకప్రత్యేక ఆచారాన్ననుసరించే వాళ్ళేకాని ప్రకృతికి ప్రతి బింబాలను తయారుచేసేవాళ్ళుకాదు. ప్రకృతి దృశ్యాన్ని చూచినప్పుడు శిల్పి హృదయంలో జనించిన రసరూపాన్నిమాత్రమె చిత్రించేవాళ్ళే కాని ప్రకృతిదృశ్యాన్ని ఉన్నదున్నట్టు చిత్రించే వాళ్ళుకాదు. దృశ్యం కేవలం వస్తుగత సత్యం మాత్రమేకాక వ్యక్తిగత రసానుభూతి మిశ్రితమై వుండేది. అనవసర ఆడంబరాన్ని విసర్జించటం అనే సూత్రంపై ప్రత్యేకశ్రద్ధ చూపసాగారు చీనా లోనూ, వీరిననుసరించి జపానులోను. దూరప్రాచ్య శిల్పమంతా ఈ ‘అనవసర వస్తువిసర్జన’ పైనే ఆధార పడివుంటుంది. సాధ్యమైనంతగా బాహుళ్యాన్ని వర్జించి తమ కళాసృష్టిని ఎంత సాదాగా, వ్యంజన మాత్రంగా చూపకలిగితే అది అంత ఉత్తమం అనే ఆచారానికి బద్ధులైవుండేవారు చైనీయశిల్పులు. రూపానికి సాధ్యమైనంత భౌతికభారాన్ని తగ్గించ చూచేవాళ్ళు.

చీనావారి ‘సంగ్’ కాలీన దృశ్యచిత్రాలు ప్రపంచ దృశ్యచిత్రకళకే శిరోమణులు. ఇవి కేవలం బాహ్యప్రకృతికి ప్రతిబింబాలూకావు, అంతర్జగత్తు లోని ఊహాచిత్రాలూకావు. ప్రకృతిలోని భౌతిక రూపం శిల్పియొక్క భావజగత్తులో పోతపోసిన రసరూపాలు వీరి దృశ్యచిత్రాలు. వీరి చిత్రాల్లో అత్యున్నతమైన గిరిశిఖరాలూ, లోతైనలోయలూ,

అనుకొంటే ఆ హిమాలయాలలోని విశేషాలనన్నిటిని కలిపి ఒక మూర్తికల్పనచేసి ఒక దివ్యగుణమయమగు మానవవ్యక్తిగా చిత్రించేవాళ్ళు. నదులను చిత్రించాలంటే ప్రవాహరూపంలో కాక ఒక స్త్రీరూపంలో చిత్రించటం, ఇలాంటి అభ్యాసంవల్ల భారతీయ చిత్రకళలో స్వతంత్ర దృశ్యచిత్రాలు లేకుండా పోయినవి. ఇంత మాత్రంచేత భావరూపాత్మకమైన భారతకళ యొక్క ఔన్నత్యానికేమీ భంగం వాటిల్లలేదు.

అవనీంద్రుని అసాధారణ ప్రజ్ఞవల్ల కలిగిన నవచైతన్యంవల్ల నవ్యభారత చిత్రకళలో ప్రాచీన సాంప్రదాయాన్ని అనుసరించటానికి తోడు అభినవ రీతులుకూడ వ్యాప్తిచెందినవి. ఇంగలో దృశ్యచిత్ర రచన ఒకటి. నవ్యభారత చిత్రకళలో మూర్తి చిత్రణంత ఉన్నతిగాంచక పోయినా దృశ్యచిత్ర రచన బాగానే సృష్టించబడుతున్నది. ప్రత్యేకం దృశ్యచిత్రాలనే రచించటానికి తమ ప్రతిభను ఉపయోగపరచే వారిలో వంగీయులల్లో వీరేశ్వర సేనూ, ఆంధ్రుల్లో భగీరథి గారొకరూ కనిపిస్తున్నారు. ఇంకా ఇతర ప్రతిభావంతులనేకులు అత్యుత్తమమైన దృశ్యచిత్రాలను రచించారు. వి. ఆర్. చిత్రా గారు రచించిన హిమాలయా దృశ్యాలు ఒక విశిష్ట రేఖతోను, ఒక ప్రత్యేకరంగుతోనూ రసానందమయంగావున్నవి. వీటిని "Enchanted Himalayas" అను పేరుతో చక్కగా ముద్రించి దృశ్య చిత్రకళకు చాల సహాయపడ్డారు శ్రీ చిత్రా గారు.

ప్రతిఫలం

"సంపత్"

నీకీ ఉత్తరం వ్రాయాలని చాలారోజులుగా అనుకుంటున్నాను. కానీ నేనేం చెయ్యను? చెరసాల అధికారులు నెలకో సారిగాని వ్రాయనివ్వరు. అయినా ఏం రాయాలి? ఇక్కడి మా బ్రతుకంతా గానుగ తిరుగుడు కదా అని అంటావేమో! కానీ ఇక్కడకూడా ఒక్కొక్కప్పుడు ఎంత చిత్రమైన సంఘటనలు వొస్తాయనుకున్నావ్? అవతలివాళ్ళ కెప్పుడూ రానివి! ఈ జీవితాన్ని గూర్చి పైవాళ్ళకేమీ తెలీను. చివరకి ఒకళ్లొకళ్లు ఆత్మకథలు చెబుతూ ఉంటే చాలు. నాకగాధమైన సముద్రాలలోకి దిగి రత్నాలు ముత్యాలు కాళ్ళకింద తగులుతూ నడుస్తున్నానా అనిపిస్తుంది.

మేమిక్కడ రకరకాల వాళ్ళం పోగయ్యాం. ప్రపంచంలో దొరికే చిత్రమైన వాళ్ళని తెచ్చి ఒక గదిలో ఉంచారేమో! ఒకరకంగా దీనిని జంతుప్రదర్శన శాల అనవచ్చును. జంతువులకు బదులు జంతువులుగా చేయబడ్డ మానవులం మేమున్నాం. కత్తెరదొంగలు, హంతకులు, అప్పులెగేసిన వాళ్ళు, దివాలా తీసిన వాళ్లు, స్వామిద్రోహులు, దేశభక్తులు, అమాయికులు, అందరూ!

రోజూ మేమనేక విషయాలు చర్చిస్తాం. మేము కదపని విషయ ముండదు. ప్రపంచమంతా మా సంభాషణలో తిరిగి పోతుంది. అదేమిచిత్రమోకాని ప్రతిగోష్ఠి, ప్రతిసంభాషణా, ఏ ఇద్దరి మధ్యఐనాసరే ఒకేరకంగా అంతమవుతుంది. స్త్రీనిగురించే. ఎవ్వరు మాట్లాడినా అంతే. ఎప్పుడు మాట్లాడినా అంతే మేమొక ఇరవైమంది ఉంటాం మా గదిలో. అతిరఘులం. మహారఘులం.

ఇంతకూ చెప్పవచ్చిన విషయమేటంటే-ఒకసాయంకాలం; చీకటిపడుతోంది. ప్రపంచాన్ని మమ్మల్ని వేరుచేస్తూ ఆకాశాన్ని తాకే గోడలు మాచుట్టూ వున్నాయి. కటకటాలు గడ్డకట్టుకుపోయిన మనధర్మసూత్రాల్లాగ నిలబడి కాపలా కాస్తున్నాయి. దూరంగా మేమలవాటుపడిన పారాఅడుగుల చప్పుడు వినిపిస్తోంది.

మా గదిలో నేనున్న అరలో కూచొని కొందరం కాలక్షేపం చేస్తూన్నాం. కడమ రెండరలలోను మరికొందరున్నారు. మా గోష్ఠి మాంచిపాకంలో పడ్డది. పురుషుల కోసం స్త్రీలు చేసిన మహాత్యాగాలను స్మరిస్తున్నాం. పూర్వమెప్పుడో జర్మన్ కవి ఉండేవాట్ట. పెళ్లైన తరువాత వాడిలోఉన్న కవితాశక్తి పనిచేయకండా పడుకుంది. తన భార్యని అస్తమానం కళ్లతో కావలించుకుని తన జీవితాన్ని ఆమె సౌందర్యానికి పెనవేసి ఈ ప్రపంచాన్ని మరచిపోయాడట.

స్వప్నదేవత అని కవులు పులకించే దేదో ఒకటుందే అది ఆమెలో కనిపించింది గావును. ఇల్లా ఉండగా తనభర్తలోఉన్న శక్తంతా ఆరిపోతుందనీ, మామూలు మని షవుతాడనీ, ఆ ఇల్లాలు భయపడి ఎంతో చెప్పిచూచిందట. వాడు వినలేదు. వాణ్ణి ఎల్లాగైనా మళ్ళీ కవిని చెయ్యాలనుకుంది. తానులేకపోతే తన విరహంలో కలిగేబాధ భర్తహృదయాన్ని వ్రాపి కవిత్వంగా మారు స్తుందని ఆలోచించింది. తన వియోగంవల్ల వొచ్చేతపనలో అతనిలో కప్పేసిన కవితా శక్తి కదిలి, మేలుకుని జీవశక్తి తీసుకుంటుం దని నమ్మి ఆ అమాయకురాలు ఆత్మహత్య చేసుకుందట !

ఈ కథ ఎవడో చెబుతున్నాడు. నాకు కూడా ఆమెమీద జాలివేసింది. అంతలోనే ఒక సందేహం వచ్చింది. ఆ వియోగంలో కవిత్వం రాకండా వాడి గుండె ఆగి ఊరు కుంటే ఏమవుతాడనే ప్రశ్న ఆలోచిస్తున్న నా కళ్ళ ముందు వచ్చివంగింది. స్త్రీఅంటే కవిత్వాన్నేకాదు. రాజ్యాల్నీ, పదవుల్నీ నిర్లక్ష్యంగా తన్నేసి ఆమె పాదాలదగ్గిరే జీవితాన్ని ధారపోసిన ఉదారమూర్తు లెందరో వున్నారని ప్రసంగించాలని మన స్సులో సిద్ధపడుతున్నాను. ఇంతలో రెండో అరలోంచి మావాడొకడు (నేనంటే వాడికి చెడ్డసరదా) జేగలాగవచ్చి "రండి, రండి" అని నన్ను లాక్కుపోతున్నాడు. వాడు నిలవ నిచ్చాడుకాడు. ఏమీ అడగనిచ్చాడు కాడు. దేనికీ వ్యవధిలేదు.

కుణంలో రెండో అరలో ఉన్నాం. అందులో ఉత్తరానికేసి ఒక పెద్ద తిరగలి, తూర్పుకేసి ఒక చిన్నకిటికీ ఉన్నాయి. ఆ కిటికీ రెండడుగులిటూ, రెండడుగులటూ ఉంటుంది. తలుపులులేవు. నేలమట్టాని కై దడుగులపైన ఉంటుంది. దాన్ని కిటికీ అనడం కంటె, ఊచలు బిగించిన కన్నమంటే బావుండును. చెరసాల గోడలకికూడా ఆత్మ ఉండి మేమంటే జాలిపడి, నిస్సహాయంగా, దీనంగా, దిగులుగా, మాకేసి ఆకన్నం ద్వారా చూస్తోంది కాబోలు అనిపిస్తుంది. ఆ కన్నంలోంచి అవతలికిచూస్తే మాకగు పించే ప్రపంచంకూడా చిన్నదే. ఒకచిన్న మైదానం. దానిచివర ఒకగది (త్వరలో విడుదలచేసే ఖైదీలని ఆ గదిలో ఉంచు తారు) ఆ గది వెనకాల ప్రపంచాన్ని మమ్మల్నీ వేరుచేస్తూ ఆకాశాన్ని తాకుతూ ఆలోచిస్తున్న గోడలు. ఇంతే. ఏదో విశేష మున్నప్పుడు మేమంతా ఆకన్నందగ్గిర పోగ వుతూ ఉంటాం. నేనా అరలోకి వెళ్ళిచూసే సరికి అందులోని జనమంతా కన్నందగ్గిర పోగయ్యారు. అదిచూడగానే అవతలేదో జరుగుతోంది అనుకున్నాను. తిరగబడ్డ ఖైదీ గాని, పలాయనానికి ప్రయత్నించిన అభా గ్యుడుకాని కొరడాదెబ్బలు తింటూఉండాలి అనుకున్నాను. అలాంటి శిక్షలు తరుచు

చూస్తాం. మా కళ్ళు ఎదుటే జరుగుతాయి. "ఎవరేనా ఇంతే ఇల్లాగే శరీరాలు వాలి చేస్తాం జాగర్త!" అని గావును దాని ఉద్దేశం. ఒకళ్ళమీద ఒకళ్లు పడిచూస్తున్నారు నా కవకాశం దొరికిందికాదు. మా వా డూరుకోలేదు. నలుగుర్ని ఏనుగుల్లాంటి వాళ్లని ఇవతలికిలాగి చూడమన్నాడు.

చూశాను! మామూలు కొరడాదెబ్బలు కావు. దూరంగా ఉన్న గది ఇనపతలుపులు తెరిచిఉన్నాయి. లోపలిద్దరాడాళ్లున్నారు. ఒకతి అందమయింది. యౌవనంలో ఉంది. మరొకతి ముసల్ది. కొంతసేపటికి ముసల్ది ఇవతలకొచ్చి కటకటాల తలుపులు మూసి తాళమేసింది. నా కర్థమైంది. ఇవతల కొచ్చిన మనిషి వార్డ్రెస్. లోపలమనిషి ఖైదీ. త్వరలోనే విడుదల చేస్తారు గావును. కానీ మా జైలులో ఉన్న ఖైదీలంతా వెరసి అయిదువందలుంటారని అంటారు. అందరు మొగాళ్లే. ఆడది లేదు. ఆమె నెక్కణ్ణించి తెచ్చారో ఎందుకు తెచ్చారో.

అంత అందమైన ఆడదాన్ని చూడగానే నా నాడుల్లో రక్తం దూకుతూ ప్రవహించింది. ఆకటి కళ్లతో ఆమె అందాన్ని ఆస్వాదించిన ఆ రసనిమిషంలో నాలో ఎక్కడో శోషిల్లి, చుట్టచుట్టుకొని దాగిన వాంఛ ఊపిరి తీసింది. నిశ్వసించి మళ్లీ మత్తుగా మైకంగా నాలో ఇంకిపోయింది.

ఇంతలో మే మామెకేసి చూట్టం ఇష్టంలేక చీకటి క్రమంగా ఆవరించి ఆమెను, ఆ గదిని తనలో ఇముడ్చుకుంది. మరీ కుర్రకారు మాత్రం "నీదే మన్నట్లు" చీకటిని చీల్చుకొని ఆకటి కళ్ళతో ఆమెను వెదుకుతున్నారు.

రాత్రి మా సంభాషణకంతా ఆమే కేంద్రం. "ఎవరు? ఏం నేరం చేసింది? అంత అందమైనది ఏం నేరం చేస్తుంది? చేయగలదు?" ఇవే ప్రశ్నలు. సమాధానాలు లేవు. చివరికి అవిణ్ణి వొదిలి బూతు కథల్లోకి దిగిపోయాం. మాలో దాగిన

బూతులన్నీ బయటికి వచ్చేశాయి. మా నరాలలో బాధ కొంచెం తగ్గింది.

రాత్రి కొందరికి చిత్రమైన కలలు వచ్చాయి. మరుసటిరోజు కిటికీదగ్గర చెప్పు

కుని నవ్వుకున్నాం. ఒకడికి రెక్కలొచ్చాయి. ఒకడికి గది గోడలు రహస్య కవాటాలు తెరిచాయి. ఒకడికి దూరంగా ఉన్న ఆ గది తెప్పలాగ తేలి మా గదిలోకి వొచ్చింది. మావాడు పొగలా ఆ గదిలోకి దూరి నిద్రపోతున్న ఆమెను మీద దుప్పటిలాగ కప్పుకున్నాట్ట.

ఆరోజు ఎప్పటికిమల్లే గంట వినిపించింది. వెనకాల తుపాకీలతో సహా వొచ్చిన నలుగురు సిపాయీలతో వార్డరొచ్చాడు. మేమైనుగురం రాజకీయ ఖైదీలం ఒక సిపాయి వెంట వెళ్లిపోయాం. కాలకృత్యాలు తీర్చుకున్నాం.

మళ్లీ గంట వినిపించింది. ఎనిమిది. మాకుకూడా కఠిన శిక్షే. పిండి విసరాలి. మా గదిలోనే. అప్పుడు మేము మాత్రమే ఉంటాము. తక్కిన వాళ్లెక్కడో రాళ్లు మోస్తారట. మా గదికి మేము తిరిగొచ్చాం. ఆ రోజు మాతోకూడ ఉన్న సిపాయి లోపలికొచ్చాడు. మేము తిరగలిముందు నుంచున్నాం. నిలబడే విసరాలి. ఎత్తుమీద ఉంది తిరగలి. రోజూ తెచ్చే ముసలాడే ఒక తట్టలో జొన్నలు తెచ్చిపెట్టేడు.

మేము విసురుతున్నాం. సిపాయి సిగరెట్టు కాలుస్తూ కిటికీలోంచి అవతలికి ఉమ్మి వేస్తున్నాడు. మా పనిలో వాణ్ణి మరిచిపోయాం.

మళ్లీ గంట వినిపించింది. తొమ్మిది. కిటికీ దగ్గర నిలబడి అవతలికి చూస్తున్నవాడు మాకేసి తిరిగి దూరంగా ఉన్న గది కిటికీలో కనపడే ఆమె నుద్దేశించి ''దాన్ని చూశారా'' అన్నాడు. మీసంమీద చేయి పోనిస్తూ, కళ్లతో చూపిస్తూ. నేను చూశానన్నట్టు తలాడించాను. సూదుల్లాగ నిలిపిన కోరమీసాల కేసి కళ్లువాల్చి చూసుకుంటూ మా దగ్గరకొచ్చాడు.

''ఎవరో తెలుసా'' అన్నాడు, నాకేసి చూసి. బొమలెగరేస్తూ తెలీదన్నట్టు చప్పరించాను.

మావా డూరుకోక నాతో ''వెనకాల ఏదో కథానాయకత్వం వెలిగించింది గావును'' అని అన్నాడు.

''ఆఁ అలాంటిదే. భోగంజాతి.'' అని ఆగి మళ్లీ ''మనమే దీనికి కన్నెరికంచేస్తే'' అన్నాడు కర్కశంగా సకిలిస్తూ.

ఆమాట వినగానే నాలోని అసూయ పడగ విప్పింది. వాణ్ణి నూరి తాగెయ్యాలనిపించింది. ఆ కోపంతో తిరగలిని గిరగిరా తిప్పేశాను. నా కంగారుచూసి వాడు నవ్వాడు. ఆ నవ్వు నన్ను కనబడని కొరడాతో కొట్టింది.

''నీ మనిషైతే ఇక్కడికెల్లా వొచ్చింద'' అన్నాడు మావాడు. తిరగలిని మా కొదిలేస్తూ పిండిచేతులు దులుపుకుంటూ.

''నా మనిషేమిటి? దాని సిగతరగా, అది చాలాకాలం క్రితం. ఇప్పుడా! ఆ రేళ్ళ మాట. మూణ్ణెల్లే నాతో ఏడిసింది. తర

వాత ఒహడేమిటి. నానావాళ్ళు. ఏడాది కంతా కడుపొస్తే, మందులు తాగి, అది పీకమీాది కొచ్చి, ఊరంతా పాక్కి, కేస్సై, ఆరేళ్ల శిక్ష వేశారు." అని సిగరెట్టు తీసి అగ్గిపెట్టికోసం జేబు తడుముకున్నాడు.

"ఇన్నాళ్లిక్కడ లేదేం?" అని అడిగాను. ఉన్న గ్రంథం యావత్తు లాగేదామని.

"సెంట్రల్ జైలులో ఉండేది" అన్నాడు. తాపీగా సిగరెట్టును పెదవుల్తో నొక్కుతూ.

"ఇక్కడి కెందుకు తెచ్చారు. నీ సొమ్ము నీ కిచ్చేద్దామనా" అని అనేసి, వాడి కేసి చూడకండా తిరగలి దగ్గరి కొచ్చాడు మావాడు.

పడబోతున్న తుపాకిని పట్టుకొని, క్షణం మావాడి కేసి, గుడ్లురిమి చూసి ఏమీ అనలేక, సిగరెట్టు వెలిగించి, పొగ వొదిలి, వాడూరుకున్నాడు.

ఎందుకు తెచ్చారని నెమ్మదిగా నే నడిగాను. మనిషి కొంచెం తేరుకుని అధికారి కుండదగిన గొంతుకతో "నాలుగేళ్ల శిక్ష అనుభవించింది. ఏం చేసిందో మరి." అని కొంచెమాగి, "రెండేళ్ల శిక్ష రద్దుచేయించుకుంది. పదిహేను రోజులలో వొదిలేస్తారు. నిన్ననే సెంట్రల్ జైలునుంచి వొచ్చింది. నేనూ మరొకడు స్టేషన్ నుంచి, యస్కార్టు చేసి తెచ్చాం" అని సిగరెట్టు కాలుస్తూ కిటికీ దగ్గిరికి పోయాడు.

మళ్లీ గంట వినిపించింది. పది. ఇంకా జొన్నలు తరగలేదు. వాణ్ణి కిటికీకి వొదిలేశాం. వా డక్కడికి వెళ్ళగానే ఆ గదిలో కనపడే మనిషి తప్పుకుంది.

తిరగలి నిలవకండా తిరుగుతోంది. జొన్నలు తిరగలి కన్నాలద్వారా అడుక్కిపోతున్నాయి. ప్రతి గింజా ఒక ఖైదీలాగ కన్నంలోకి జారి నలిగిపోతోంది. పిండి తెల్లగా, మెల్లగా పడుతోంది.

మళ్లీ గంట వినిపించింది. పదకొండు. తట్ట ఖాళీ అయింది. పిండి తీశాము. ముసలాడొచ్చి పిండి, తట్ట పట్టుకుపోయాడు. తక్కిన మా సోదరులు, వారి వెనకాల, తుపాకీలతో సిపాయీలు, వారి వెనకాల వార్డర్ వొచ్చారు.

మావాళ్ళంతా గదిలో ప్రవేశించాక మా సిపాయి మమ్మల్ని లెక్కెట్టి వార్డరికి చెప్పాడు. సరి. తాళాలువేసి, ఎక్కడివాళ్లక్కడికి వెళ్లిపోయారు. మే మలవాటు పడిన పారా అడుగుల చప్పుడు దూరంగా వినిపిస్తోంది.

ఆమె సంగతంతా అయిదు నిమిషాలలో మా గదిలో అందరికీ తెలిసింది. అంతా ఆ నడిమి అరలోనే వున్నాం. అవతలికి చూస్తూ కిటికీదగ్గర నేనున్నాను. ఆమె తన గది కిటికీలో కూచుని మా కేసి చూస్తోంది. మావాడు మెల్లిగా ఈలవేశాడు. ఆమె నవ్వింది. మావాడు నవ్వాడు. నేనూ నవ్వాను.

నేనూ మావాడు అవతలికి చూస్తున్నాం. ఇన్నాళ్లూ దిగులుగా దీనంగా, అగుపించే కిటికీ అప్పు డందంగా మారి హాయిగా గాలి, వెలుగు ఇస్తోంది.

మళ్లీ గంట వినిపించింది. పన్నెండు. మే మామెకేసి, ఆమె మాకేసి, చూస్తూ కూచున్నాం. మాకు రోజు అన్నము రొట్టెలు తెచ్చే కుర్రాడే ఆమెకు అన్నం పట్టుకెడు తున్నాడు. ఇనపకటకటాలకిందనించి ఆమెకు పళ్లెమిచ్చాడు. ఇచ్చి అక్కడే ఉన్నాడు. ఏమో చెబుతోంది.

అది చూడగానే మావాడి కళ్లల్లో ఆశ కనిపించింది. అరగంటలో ఆ కుర్రాడు మాకూ అన్నం పట్టుకొచ్చాడు. మే మైను గురు మాత్రమే మా అరలో భోంచేస్తాం. అక్కడి కెవరూ రారు. అదీకాక మాకు మజ్జిగ, రొట్టెలు కూడా ఇస్తారు. తక్కిన వాళ్లకీరు. వాళ్లకి పులుసు అన్నం మాత్రమే.

ఆ కుర్రాడు కటకటాల కిందనుంచి అయిదు కంచా లందిచ్చాడు. ఇచ్చి వెడు తున్నాడు. "మాట! ఇలారా" అన్నాడు మావాడు. మేమంటే వాడికి కొంచెం గౌరవం. కడమవాళ్ళకి మల్లేకై దీలంకాముగా మరి. అదీకాక తరుచు రొట్టెముక్క లిస్తాం. ఇంటి నుంచీ డబ్బొస్తే వాడికేదో తగిన సంభావన ముట్టచెబుతాం.

వెడుతున్నవా డాగి దగ్గిరికొచ్చాడు.

" ఇందాకా నీతో ఏంమాట్లాడుతోంది ఆ చివరిగదిలో మనిషి " అని అడిగాడు మా వాడు.

"ఏంలేదు బాబు! ఆ విడికి వొట్టిరొట్టె లిచ్చారు. అవి తినలేదట అన్నంకావాలట!"

"పాపం! ఎల్లా తినగలదు. మేమయితే యేదోతింటాం. ఆడది...అందులోను..." అని మాటకోసం తడుముకున్నా డో ముసలాయన మాలో.

మా వాడింతలో అందుకుని "మరే... అందులోను మీ యిల్లాలుకు మల్లే చాలా సుకుమారమైంది" అని అన్నాడు.

ముసలాడిముఖం జుమాలుమంది. కుర్రాడు పక పకా నవ్వి ముసలా డేమనుకుంటాడో అనుకుని కళ్లలో పశ్చాత్తాపం కనబరుస్తూ నుంచున్నాడు.

మావాడు వాణ్ణి దగ్గిరికి పిలిచి "అయితే నాకీవేళ ఆకలిగాలేదు. ఈరొట్టెలు చాలు. నా అన్నం ఆమెకీ" అన్నాడు.

నేనేమీ అనలేదు. మా గదిలో కడమ ముగ్గురూ పట్టుకెళ్ళవోయ్ అన్నారు. మా వాడు రొట్టెలుతీసి నా పళ్లెంలో ఉంచి కుర్రాడికి కంచమిస్తూ " అప్పుడప్పుడా కిటికీలో కనపడుతూ ఉండమను" అన్నాడు.

కుర్రాడేమీఅనకుండా పళ్లెంపట్టుకెళ్లాడు. ఆమె పుచ్చుకుంది. చాలాసేపు వాడితో మాట్లాడింది. చివరికి కటకటాల్లోంచి వాడి బుగ్గ కూడా గిల్లింది. ఇదంతా మా కిటికీ లోంచి చూశాం. భోంచేసి కిటికీదగ్గిర కబుర్లు

చెప్పుగుంటున్నాం. ఆమె మా కెదురుగుండా తన కిటికీలో కూచుంది.

మళ్ళీ గంట వినిపించింది. రెండు. వార్డర్ సిపాయీలు వొచ్చారు. మామూలుగా మా పనులకి వెళ్లిపోయాం. మేము జొన్నలు విసురుతున్నాం. మాకు కాపలాగా మరో సిపాయి వొచ్చాడు. వాడు లోపలికి రాలేదు. కాసేపయ్యాక మావాడు తిరగలి వొదిలేసి కిటికీదగ్గిరి కెళ్లాడు. ఆమెవీడికేసి చూస్తోంది. భోంచేశావా అన్నట్టు సంజ్ఞ చేశాడు. నాకు భయమేసింది. చేశానంటూ ఆమె కూడా తలాడించింది. తన బలమైన రొమ్ముతో కిటికీ ఊచల్లి అదుముతూ మావాణ్ణి అక్కడికి రమ్మని చేయాడించింది. "ఆగాలి, ఇప్పుడు సమయంకా" అన్నట్టు సంజ్ఞ చేశాడు.

"రావోయి. నీ ప్రేమ రాయబారాలు మాడిపోను, జైలులోను మొదలెట్టి ప్రాణం

కొరికేస్తున్నావ్. తిరగలి కదలటం లేదు." అన్నాను. వాడొచ్చాడు.

రాత్రిమళ్ళీ కుర్రాడురాగానే "ఏమంది" అన్నాడు మావాడు. "మీ విషయమంతా అడిగింది. నేనుచెప్పేను. మిమ్మల్ని మెచ్చుకుంది." అని కుర్రాడు బదులు చెప్పేడు.

"అంతే! మరేమీ అనలేదూ?" అని మళ్లీ అడిగాడు మావాడు నిరాశతోకూడిన ఆశ గొంతుకలో ధ్వనిస్తూ.

"చెప్పిందండి. ఇంతలోనే ఆ విడకి ఖైదీ అయిపోతుందట. యీ ఊళ్ళోనే ఉంటుందట. మీరు విడుదలైన తరువాత ఆ విణ్ణి చూసి వెళ్లాలటండి" అని జంకుతూ చెప్పాడు.

"ఓస్! ఇంకా ఆరు నెలలకి కదా! అప్పటి కేమవుతామో! ఎవడుచూశాడు. ఇప్పుడా విణ్ణి సంతోషపెట్టాం కదా! ప్రతిఫలం ఏం చూపుతుందో అడుగు." అని వాణ్ణి పురమాయించి మా వాడు రొట్టెలుంచేసుకుని అన్నమామెకు పంపించాడు. కుర్రాడు వెళ్లిపోయాక మేము తలాకొంచె మన్నం మా వాడికి భాగమిచ్చాం.

వారంరోజులు గడిచాయి. రోజు మాలో ఎవరో ఒకరు ఆమె కన్నంపంపించే వాళ్ళం. బలమైన ఆకర్షణతో కూడుకొన్న ఆ పరిచయం చిరకాల స్నేహంలాగ ఏర్పడింది. మేము పంపేప్రశ్నలకి ఆమె చమత్కారంగా సమాధానం పంపుతుంది. రోజూ మేము ప్రతిఫలం కావాలంటాం. రోజూ మమ్మల్ని

ఊరించే మాటల్తో మా నరాల వేడి తగ్గిస్తుంది. చాలా చిత్రమైన సంబంధం. మా గదిలో అందరి హృదయాలలోను ఆమెకు స్థాన ముంది. పరిచయంకాని పరిచయంతో మాలో ఉన్న స్నేహం ఆమెను వెదకుతూ ప్రవహించింది. ఆమెకూడా ఈప్రవాహాల్ని తనలో ఇముడ్చుకుంది.

రోజుకు రోజు మా సంబంధం గాఢమై పోతోంది. ఆమె తొరలోనే వెళ్ళిపోతుందనే బాధ మా గుండెల్ని తొలిచేస్తోంది.

పద్నాలుగురోజులు గడిచాయి. మమ్మల్ని మాకంటె ఆమె బాగా అర్థంచేసుకుంది గావును. ప్రతిఫల మిస్తున్నాను. అందరూ రేపుదయ మారింటికి కిటికీదగ్గర ఉండాలని ఆ రాత్రి కబురంపింది.

ఉదయ మైదింటికే మేమంతా కిటికీదగ్గర పోగయ్యాం.

గంట వినిపించింది. ఆరు. చీకటి విడిపోతు వెలుగురేకులు మా గదిలోకి పాకుతున్నాయి. నిశ్శబ్దంగా చూస్తున్నాం. నా గుండెదడ నాకు వినిపిస్తోంది. అందరు బరువుగాఊపిరితీస్తున్నారు. నా నాడులలో రక్తం ఉరికే వేడి నాకు తగులుతోంది. తక్కిన ఇంద్రియాలన్నీ తమశక్తంతా మా కళ్లల్లోనే వుంచాయేమో! ఆగదిలోని వస్తువులు కూడా కనిపిస్తున్నాయి. మాకళ్లు నొప్పేస్తున్నాయని మరచిపోయాం.

అదోవచ్చిందన్నాడు మావాడు. నా గుండె ఝల్లుమంది. నా కళ్లను నేను నమ్మలేకపోయాను. వొంపులు తిరిగిన గాజువంటి ఆమె నగ్నశరీరం కిటికీలో కనిపించింది. అడ్డంగా నిలబడి చేతులెత్తి, రొమ్ము వెనక్కివొంచి మాకేసి తిప్పి, ప్రతిఫలం అందిందా అన్నట్టు నవ్వింది. మాకెవ్వరికి నవ్వురాలేదు. తరవాత ఏంజరిగిందో నా కళ్ళకి చూసేశక్తి లోపించింది. నా మెదడు కరిగి తిరిగిపోయింది.

క్షణంలో మళ్లీనాకళ్లకి చూసేశక్తి వచ్చింది. ఆమెకనబడలేదు మాగదికీ ఆమె గదికీ నడమ జైలర్ కా రాగింది. మాకు గుండెలు జారిపోయినాయి. మే మివతలికి తప్పుకున్నాం. ఎక్కడివాళ్ళక్కడకూచున్నాం. నా అరలో నేను చతికిలపడ్డాను. నా పరువూ ప్రతిష్ఠల్ని ఇవతలికితీసి కొరతలేసి వేసినట్లు ఏదో యాతనలో నామనస్సు గిజగిజలాడింది. అదిరి, అదిరి, గుండె బరువెక్కిపోయింది. చేతులు కాళ్లు కంపించాయి. చెమటలో శరీరమంతా తడిసిపోయింది. ఎక్కడో దాగిన క్షుద్రమైన అల్పత్వాన్నిచూసి నా అంతరాత్మ వొణికిపోయింది. నాలో భూకంపం కలిగే సూచన లేవోకనిపించాయి.

మళ్లీ గంటవినిపించింది. ఏడు. వార్డర్ సిపాయీలు వొచ్చారు. నానాడులలో రక్తం గడ్డకట్టుకుని శరీరం చల్లబడింది. మా సిపాయివెంట నాకు తెలియకుండా నాకాళ్లు

నన్ను తీసుకపోతున్నాయి. ఎక్కడికో అనుకున్నాను. ఎక్కడికీ కాదు. మామూలుతంతే. కాలకృత్యాలు తీర్చుగుని మాగదికొచ్చాం. గుండెలో బరువు తగ్గింది.

ఆమె మళ్ళీ కనబడలేదు.

మూడోరోజు తెలిసింది. ఆమె మాకిచ్చిన ప్రతిఫలానికి,—కాదు ఆమెచేసిన ఈ నేరానికి ప్రతిఫలంగా మళ్లీ రెండేళ్ళశిక్ష విధించారట. మా కొంకక్షణకాలం సంతృప్తి ఇవ్వాలని (నిజానికి సంతృప్తి అవునోకాదో) తనమానాన్ని అర్పించి త్యాగంచేసిన స్త్రీకి రద్దుచేసిన శిక్ష మళ్లీ వేసి అన్యాయంచేశారు.

ఆమెను మానుండి తీసుకపోయారు. ఆమెతోపాటు మా ఆనందాన్ని, మా వుత్సాహాన్ని ఆమె తీసుకుపోయింది.

మా కిటికీ మళ్ళీ నిస్సహాయంగా, దిగులుగా, దీనంగా చూసింది.

శిల్పము

శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి

శిల్ప మనుమాట చెవిని పడినంతనే పండిత పామర సాధారణముగా నేదో భావవిశేషము పైకుబుకును. వివిధములైన విషయము లనేకము లిమిడియున్న కొలఁదిశబ్దములలో నిది యొకటి. దీనియర్థము సర్వతోముఖము దీనిభావ మతిగంభీరము. ఇంత యేల? ఇష్టార్థ చింతామణి యనఁదగిన దీశబ్దము. దీనియందంతమహత్త్వ మున్నది కావుననే యిది ప్రాచీనుల హృదయ మాకర్షించి వివిధములైన స్తుతులకు పాత్రమైనది. ఛాందోగ్యమతమున నిది దేవజన విద్య. చరణవ్యూహ మతమున నథర్వవేదమున కనుబంధమైన యుపవేదము. మఱియొకమతమున నిది యష్టాదశవిద్యలలో కడపటిది. ఇంకొక మతమున నిది స్థాపత్యవేదము. వేఱొకమతమున నిది వివిధకలానిపుణ క్రియానిధానము. ఇట్లు వేలు వేలుకాలముల నాయా విద్యావేత్తల నుతిగాంచుచు దేశము నలుగడల వ్యాపించి సంఘశ్రేయము సమకూర్చిన దీని మహిమ యిట్టిదని యీ చిన్నవ్యాసమున నిరూపింపఁగలమా?

శిలధాతువునుండి పుట్టినది శిల్పశబ్దము. అభ్యసింపఁబడుపని శిల్ప మనియు, నిపుణమైనకర్మ శిల్ప మనియు, క్రియాకౌశలము శిల్ప మనియు, అర్థములు కనవచ్చును గాని యింతమాత్రమున దీని తత్త్వము తెలియదు. నృత్తగీతవాద్యాదు లఱువదినాలుగు బాహ్యక్రియలును ఆలింగనచుంబనాదు లఱువదినాలుగాభ్యంతరక్రియలును, స్వర్ణకారాది బహువిధక్రియలును శిల్పశబ్దవాచ్యము లన్నచో దీని పరమార్థము బైటఁబడును. దీనినిబట్టి, విచిత్రమును ప్రతిభాచాతుర్యద్యోతకమును విజ్ఞానవిశేషబోధకము నగుచు శ్రవణ నయన హృదయ రంజకమైన యే పనియైనా శిల్ప మన్నభావము తెల్ల మగును. ఇపుడు దృగ్గోచర మగు మన్న మృద్దారుశిలాదిక్రియలు కొన్ని మాత్రమే శిల్పము లని చెప్పఁబడుచున్నవి కాని, నేర్పు చూపుపనియు పనియందలి నేర్పును శిల్పము లన్న ప్రాచీనుల నిర్వచనములనుబట్టి పూర్వ మార్యులు సంఘమందలి వివిధజాతులవారి జీవనార్థము కల్పించిన వివిధవృత్తులును వినోదార్థము కలిగించిన యెల్ల కళలును శిల్పములేయనుట స్పష్టము. నృత్తగీతవాద్యకవితాదికళలును, వడ్రము కమ్మరము కుమ్మరము మొదలుగా చెప్పులు కుట్టుట వఱకు కలయన్ని జాతుల యన్నివృత్తులును శిల్పము లనియే వారి యాశయము. రాను రా నట్టివృత్తు లొనరించు వారిలో వడ్రంగి సాలె మంగలి చాకలి ముచ్చి యను నైదుగురు మాత్రమే శిల్పు లన్నవాడుక వచ్చిన ట్లమరసింహునిమాటవల్ల తెలియుచున్నది గాని, పాణినిమతమునుబట్టి గాయనీగాయనులు నర్తకీనర్తకులు మార్దంగికుఁడు మొద లగుకళావిశారదు లందఱు శిల్పులే. అందుచే, అతనినాఁటి కితరవృత్తు లాచరించువారికన్న వడ్రంగి మొదలగువారికి శిల్పి సంజ్ఞ యెక్కువగా వాడుకలో నుండె నని యూహింపవలెను గాని వారే శిల్పు లని భావించరాదు. శిల్ప మాచరించువా రందఱును శిల్పులే. ఇపుడు శిల్పి యన్నమాట వాడుకలో నెక్కడనో కాని వినఁబడదు. అందుచే పూర్వోక్తక్రియ లాచరించువారు శిల్పులు కాకపోవుదురా? శిల్ప మెంత

యుపయోగకరమో సంఘమునకు తెలియనిది కాదు. మున్ను పేర్కొన్నయేక్రియ వాడుకలో లేక పోయినా లోకము నడవదు. అందుచే వృత్తి యనఁబడు ప్రతిశిల్ప మావశ్యకమే కాదు, గౌరవార్హ మనియు, శిల్పి యేజాతివాఁడైనా మాన్యుఁడే యని యు భావింపఁదగును. ఇందుకు విశ్వకర్మ మయుఁడు మొదలగు సనాతనశిల్పులయుదంతములే నిదర్శనము.

ప్రాచీనవిద్వాంసులు నిరూపించిన పూర్వోక్త నిపుణకర్మలు మాత్రమే శిల్పములు కావు. అవి యపారములు. పరమేశ్వరుని సంకల్పమం దావిర్భ వించి యావిష్కృతి గాంచిన యీ భౌతికసృష్టి యంతా గొప్పశిల్పము కాదా ? ఇందలి నదీగిరికాన నాదుల సహజశోభాచిత్ర విచిత్రరూపములును అం దలి సూర్యచంద్రాదుల తేజోవిశేష క్రియలును శిల్పములు కావా ? ఒకమహర్షి కశ్యపసూర్యుని శిల్ప మెట్లు వర్ణించెనో విన్నచో శిల్ప మన్న నేమో అది యెంత మహనీయమో విశదమగును.

"యత్తే శిల్పం కశ్యప రోచనావత్,
ఇంద్రియా వత్పుష్కలం చిత్రభాను,
యస్మిన్ త్సూర్యా అర్పితాః సప్త సాకమ్,
తస్మిన్ రాజాన మధివిశ్ర యేమ మితి"

"ఓకశ్యపసూర్యా! నీశిల్పము దివ్యప్రకాశ లక్షణము. సర్వేంద్రియసామర్థ్యసంపన్నము. అట్టి యేచిత్రకర్మయం దారోగాదిసప్తసూర్యులను నిలిపి ప్రకాశింపఁ జేయుచున్నావో దానియం దీయజ మానుని గూడా దీప్తిమంతుని గావించి ప్రతిష్ఠిం పుము." జగదాద్యమును సృష్టిసాధనము నైన కశ్యప సూర్యునిదివ్యప్రకాశరూప మైనవిచిత్రకర్మ శిల్ప మన్న ఋషులభావము గ్రహించినచో శిల్ప మెంత పూజ్య మైన క్రియావిశేషమో బోధపడును.

శిల్పము సహజము ప్రకృతిసిద్ధము. ప్రకృతియే దాని కాద్యగురువు. అటు దివ్యక్రియలను ఇటు తిర్యగ్జడాదుల స్వాభావికక్రియలను పరిశీలించి ప్రాచీనాచార్యులు చిత్రవిచిత్రము లైన బహువిధ శిల్పములు కల్పింపఁ జొచ్చిరి. నిజమైనశిల్పసంప్ర దాయ మిదే యని నాయభిప్రాయము. ఇందుకు కొన్ని దృష్టాంతములు:—

చెట్లకొమ్మలు ముక్కుతో చెక్కి తొలిచి రంధ్రములు చేయునొకపక్షికి దానిక్రియావిశేషమును బట్టి పూర్వులు వర్ధకి (వర్ధచ్ఛేదనే) యనుపేరు పెట్టిరి. దారుక్రియ చేయుశిల్పికి వృత్తినిబట్టి యదే పేరు వచ్చినది. తెలుఁగులో నది వడ్రంగిపిట్ట. ఇతఁడు వడ్రంగి యనఁబడుదురు. ఆపిట్ట కితఁడు వడ్రము నేర్పెనో, అది యితనికి నేర్పెనో విదితమే. దాని కీశిల్పము ప్రకృతిసిద్ధ మనియు నితని కభ్యాస సిద్ధమనియు స్పష్టము.

గృహద్వారగవాక్షాదులు మఱుఁగుపడునట్లు తన నాభినుండి పైకి తీసిన (ఊర్ణనాభి) సన్నని తంతు వుతో పడుగు పేకలుగా తెరవలె నేఁత నేయుకీటక మునకు దానిక్రియనుబట్టి తంతువాయ మని పేరు పెట్టిరి. నేఁతపని చేయుశిల్పికిని వృత్తినిబట్టి తంతు వాయుఁ డన్నపేరే వచ్చినది. తెలుఁగులో దానికి నితనికి సాలీఁ డనియే పేరు. మానవుఁ డభ్యసించిన నేఁత శిల్పములకు స్వభావసిద్ధ మైన యాకీటకము చూపినశిల్పము ప్రమాణమని భావించుట యసంగ తమా ? ఇట్లే కుమ్మరపురుగు చేయుమృత్కృతియను చూచి యొకఁడు మృన్మయశిల్పవృత్తికి దిగి కుమ్మరి యయ్యె ననుటయు. మయూరలాస్యము నృత్యకల కును దానికేక షడ్జస్వరమునకును బోధకము లను. టయు సుసంగతములు. ఇట్లు పరిశీలించినచో ప్రకృతిలోని సహజశిల్పములను చూచి ప్రాచీనులు

పెక్కు శిల్పములను నిర్మింపఁ జొచ్చి రన్నమాట విశ్వసనీయ మని తోఁచక పోదు. ఇంకొక్కమాట—

బంగారు పిచికగూడు పాఠకు లెందఱో చూచి యుందురు. విశ్వకర్మకు కూడా ఆహా పుట్టించెడియా రమ్యనిర్మాణచాతురి కైన శిల్పచాతురి కలదా? తాజ్ మహల్ నిర్మించిన యా శిల్పిశేఖరునివంటివా డైనా దానిని చూచి యట్టిగూడు నిర్మింపలేఁడు. సరిగదా, దాని మొద లేదో తుద యేదో తెలుసుకొనలేఁ డనుట సాహసము కాదు. అభేద్య మైన యా యల్లిక జిగిబిగి యేమి? ఆ యంతరువు లేమి? ఆహా! ఆ గూడు గృహకటాది నిర్మాణశిల్పము లెన్నిటి కుపదేశకమో యూహింపవలసినదే. ఇఁక నాభ్యంతరక్రియ యనెడికల కొక్కయుదాహరణము.

పద్మిని సూర్యునిరాకకు కమలమును వికసింపఁ జేయును. అతని పోకకు ముకుళింపఁజేయును. దాని స్వాభావికములైన యీవికాససంకోచక్రియలు కవుల నాకర్షించి వర్ణనల కెక్కినవిగదా! మనము తెలివిలేని దనుకొనుచున్న యొకతీఁగకు సహజము లైన యీరెండు నాభ్యంతరక్రియలే, శిల్పములే. ప్రియనాథుని సంయోగవియోగముల కనుకూలనాయికముఖపద్మమునందు ప్రత్యక్షము లగునాభ్యంతరక్రియ లట్టివే. ఇట్లనుటచే తామరలతను జూచి నాయిక యాక్రియ లభ్యసించెనా యని శంకింపరాదు. అచేతనములందు కూడా యట్టికలాశిల్పములు గోచరించుచున్న వని విశ్వసించినఁజాలును.

ఇట్టి ప్రకృతిలోని శిల్పములను చూచి ప్రాచీనులు కొన్నిశిల్పము లేర్పఱచినా, వారిలోని ప్రతిభాశాలులు సంఘోపయోగకరములైన బహుశిల్పములను కల్పింపకపోలేదు. వానిని పాఠకులు భావింపఁగలరు. దానినిబట్టియు దీనినిబట్టియుఁ గూడా శిల్పసిద్ధి కభ్యాసము తప్పక కావలె నన్నమాట నిజమే కాని, పూర్వజన్మ కర్మవాసననుబట్టి యాయా శిల్పజ్ఞానము బీజరూపమున బుద్ధియం దున్నవాఁడే కృతార్థుఁ డగును. అది లేనివాఁడు కానేరఁ డనుట సత్యము. ఇందు కొక్క దృష్టాంతము చాలును.

చిత్రకారలోక ప్రసిద్ధుఁడును చిన్నతనముననే దుర్గవము తనపొట్టలో పెట్టుకొన్నవాఁడును చిత్రకలలో తనదేశమునకు పేరు తెచ్చినవాఁడు నగు దామెర్ల రామారావు పాఠశాలావిద్యార్థిగా నున్నపుడు వారమునకు సుమా రిరువదిగంటల కాలము చదివెడి యాంగ్లాదిపాఠములం దతనికి రుచియే పుట్టలేదు. వారానికే రెండుగంటలో నేర్పుకొనే చిత్రలేఖనమం దతనియభిరుచికి మేరలేక పోయెడిది. తుద కాతఁ డాంగ్లవిద్యకు స్వస్తి చెప్పి చిత్రకళయం దెంతవాఁ డయ్యెనో చెప్పనక్కఱలేదు. దీనినిబట్టి యే విద్యయైనా యే శిల్పమైనా కేవల మభ్యాసమున సిద్ధిగాంచఁజాల దన్న నిజము గోచరింపక పోవునా? "ప్రపేదిరే ప్రాక్తనజన్మవిద్యాః" అన్న పెద్దలభావ మదేగదా!

ఏ శిల్పమైనను బాహిర మగుటకు ముందు దాని కాంతరరూప మేర్పడియుండు ననుట తథ్యము. శ్రీకృష్ణవిగ్రహము చెక్కఁబూనిన శిల్పి యది యెట్లుండఁ దగునో యెట్లున్న దర్శనీయ మగునో ముందు భావించి భావించి పిదప దానిని రాతిపై నిర్మించునుగదా! ఆ భావనయే దాని యాంతరావస్థ. అదే దాని మొదటిరూపము. కావున నే శిల్పమేని యే కళయేని యాయా ప్రజ్ఞాశాలి బుద్ధివిశేషమున ముందావిర్భవించి తరువాత నావిష్కృతి గాంచు ననుట తెల్లము. అట్లు ప్రతిభావిలసిత మైనశిల్పమే శ్లాఘ్యమై చిరస్థాయి యగును.

శిల్పము లన్నిటిలో నెక్కువ స్థిరముగా నుండునది

ప్రతిమాశిల్పము. అది శిలాలోహమయము. ప్రతిమాశిల్పమునకు భరతఖండము పట్టుగొమ్మ. ఆసేతుహిమాచలము భక్తహృదయంగమము లైన స్త్రీపురుష దేవతావిగ్రహము లెన్ని యున్నవో లెక్కలేదు. అందు కేదారనాథ బదరీనాథప్రతిమలు నేఁటి కాఱువేలసంవత్సరముల క్రిందటి వనుట కంటె ప్రతిమాశిల్పప్రాచీనతను వేఱుగా వర్ణింపఁ బనిలేదు. దేవాలయాదులందు ప్రతిష్ఠించు ప్రతిమలే కాదు, జీవికార్థము సీతారామాద్యుత్తమ స్త్రీ పురుషవిగ్రహములు నిర్మించి యమ్ముకొనెడియాచారము పూర్వమే కలదని "జీవికార్థే చాపణ్యే" అనుపాణిని సూత్రము సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది. ప్రతిమాశిల్ప మానాఁటి యార్యుల నెక్కువగా నాకర్షించినట్లు భాసుని ప్రతిమానాటకము వక్కాణించుచున్నది. భరతు నానందపెట్టిన దిలీపాది ప్రతిమలశోభ నాఁటి విద్యానైపుణ్యమును వేనోళ్లఁ జాటుచున్న దన్నాఁడు భాసుఁడు.

శిలాశిల్పము నెక్కువగా ప్రేమించిన సూరనార్యుఁడు తా నెందైన చూచిన యొకయువతి ప్రతిమను సుగ్రహునికథ కతిదేశించెనో లేక కల్పించెనో చెప్పఁజాలను గాని, యొక దేవాలయద్వారమందున్న యొక సుందరీప్రతిమ సర్వసంగపరిత్యాగము చేసి యడవులపాలైన యొక సన్యాసికి కూడా మన్మథవికారము పుట్టించె నని యిట్లు వర్ణించి యున్నాఁడు.

"సీ. ఆయతీశ్వరుఁ డంత నతిరమ్య మైనయా
లెప్పంపుఁ బూఁబోఁడియొప్పుఁ జూచి
బళిర శిల్పికులేంద్ర! బ్రహ్మను మీఱి తే
పగిదిఁ జేసితిర యీప్రతిమ? ననుచు
తనమదిఁ గడు మెచ్చి తల యూఁచుచును నిట్టి
పడఁతులు గల రొకో పుడమి? ననుచు
అతనువికృతికి లోనయ్యె........"

దీనినిబట్టి యే ప్రతిమ కానీ యేచిత్తరువు కానీ మఱి యేక్రియ కానీ, జీవ ముట్టిపడునట్లు దృశ్యమైనపుడే యది శ్లాఘ్య మగునని తెలియఁగలదు.

శిల్పము లనఁబడుకళలలో చిత్రక్రియ సంగీతము కవిత్వము ననునవి సకలజనరంజనము లనుట సుప్రసిద్ధము. ఇవి యనాదు లనఁదగినంత ప్రాచీనములు. మంత్రద్రష్టలు కవు లని వేదమే తెల్పినది. సంగీతమునకు సామవేదము మూల మని పూర్వులే వక్కాణించిరి. చిత్రక్రియ కూడ వేదములనాఁ డున్న దని విశ్వసింపవచ్చును.

వైదికర్షులు ఖగోళము పరిశోధించి సాధించిన విజ్ఞాన మపారము. బహుసూర్య మండలములయు బహుభూమండలములయు స్థితిగతులను కనిపెట్టి వారు విస్మయానందభరితులై కావించిన సూర్యస్తవములు వేదము నెల్లెడ నున్నవి. అందు చిత్రశబ్దము కనవచ్చును. సారస్వతమం దాశబ్దమున కాశ్చర్యకర మన్నయర్థము సాధారణముగా నుండుటంబట్టి మొన్న మొన్నటి భాష్యకర్త లాయర్థమే వ్రాసిరిగాని, ఒకచోట దానికి చిత్తరు వన్నయర్థము కూడా పొసఁగు చున్నను వ్రాయనికారణ మూహ్యము. చిత్తరు వన్న యర్థము కూడా పొసఁగు ననుట కొమంత్ర ముదాహరింతును.

"చిత్రం దేవానా ముదగా దనీకం
చక్షు ర్మిత్రస్య వరుణ స్యాగ్నేః,
ఆ ప్రాద్యావాపృథివీ అంతరిక్షం
సూర్య ఆత్మా జగత స్తస్థుషచ్చ"

ఇందలి పూర్వార్థము బాలసూర్యమండల వర్ణన. ఉత్తరార్థము సూర్యమహిమవర్ణన — మిత్రాగ్ని వరుణలోకములకు దివ్యచక్షువును సహస్రరశ్మిపుంజము నైనచిత్రము (చిత్తరువు) ఉదయాద్రిమీఁద దృగ్గోచర మగుచున్నదని తొలిభాగమున కర్థము.

ఈ వర్ణించినఋషి యాజన్మము చూచుచున్నదే కాని యాబాలసూర్యమండల మానాఁడు కనవచ్చినది కాదుగదా! అట్టియెడ నది యాశ్చర్యకరముగా నున్న దనుటలో విశేష మేముండును? కావున నరుణకాంతు లెగఁజిమ్ముచు వర్తులమై మనోహరమై ప్రకృతి చిత్రించిన జగన్నయన చిత్రమువలె నా మండల మున్న దని యా ఋషి భావించె ననట సముచితము కాదా? ఇట్టి ప్రాసంగిక విషయము లెన్నేని వైదికార్యులు చిత్రక్రియ నెఱుఁగుదు రనుటకు చాలి యున్నవి. వేదమందలి వర్ణశబ్ద మక్షరమునే కాక శుక్లాదివర్ణములను గూడా తెలుపు నని ప్రాచీను లంగీకరించి యున్నారు. పాణినీయమున వర్ణధాతువునకు వర్ణక్రియ (శుక్లనీలపీతాదిక్రియా) అనునర్థము కనఁబడుచున్నది. బుద్ధునికాలమందున్న యఱువదినాలుగు లిపులలో చిత్రలిపి యొకటి యని లలితవిస్తరము చెప్పుచున్నది గాని, అంతకు పూర్వము మూఁడువేల సంవత్సరములనాఁటి మహింజోదారో యనుప్రదేశమున చిత్రలిపితోడిముద్రలు లభించిన విషయ మిపుడు బయటికే వచ్చినది. ఇంక దీని యతి ప్రాచీనత నిరూపింప గ్రంథవిస్తర మేల?

వత్సరాజు సత్యవాసవదత్తయే యనుకొనునట్లు భాసుఁడు వాసవదత్తను చిత్రించినాఁడు. కాళిదాసు బ్రహ్మచే ప్రాణము పోయించి చిత్రగత శకుంతల నాడించినాఁడు. ఇంక చెప్పెడి దేమి? నాఁటి చిత్తరువులు జగన్మోహనములుగా నుండెననుటకు పూర్వమహాకవుల చిత్రవర్ణనలు చాలవా? ఈ కళ తొల్లి పారము ముట్ట వెల్లివిరిసిన దనుట ముమ్మాటికి నిజము. భవభూత్యాది మహాకవులకు పిదప నీ శిల్పవిద్య కొన్ని శతాబ్దు లొకవిధముగా నుండెను గాని, ఆలోపము తీర్చుకొనుటకో యన నిది యిపుడుద్వృత్తుగా విజృంభించుట యెంతయు ముదావహము. పాశ్చాత్య శిల్పకలాసహవాసము దీనికి క్రొత్తమెఱుఁగు తెచ్చె నని కొందఱందురు. నే నారీతిని వివరింప వలఁతినిగాను. చూచినంతనే దృష్టిని పరిశీలించినంతనే భావమును పరవశమును గావించుచిత్రమే చిత్ర మని మాత్రము తలంతును. రవివర్మాదుల పూర్వచిత్రములే రంజకము లనుకొనుచుండ నిపుడు రామారావు చిత్రములు వాటిని మించె నని వినుచున్నాము. అతని చిత్ర పద్ధతి దేశమున విస్తరించుఁగాక.

సంగీతకల సామవేదములో పుట్టి పిదప గాంధర్వవేద మన్న పెద్దపేరు తెచ్చుకొని యెంతో సారస్వతము గాంచినది. దీని యుత్పత్తి వికాసములను గూర్చి నా సంస్కృతవాఙ్మయచరిత్ర ద్వితీయ సంపుటమున సవిస్తరముగా వ్రాసియున్నాను. సరస్వతీ తుంబుర నారదాదుల వీణావాదనములను బహువిధముల స్తుతించిన పురాణవచనములే దీని ప్రాచీనతయెడ మనకు విశ్వాసము పుట్టించును. "హసితగ్ం రుదితం గీతం. వీణాపణవలాసితమ్" అను వేద వాక్యమున వీణా మృదంగములు పేర్కొనఁబడినవి. వాల్మీకి మొదలుగా మహాకవులందఱు సందర్భోచితముగా సంగీతమును ప్రశంసించినవారే. ఈ కళలో నౌత్తరాహులపద్ధతి వేఱు. దాక్షిణాత్యులరీతి వేఱు. దక్షిణాపథమందలి పూర్వరాజులందఱు వీణాగానము నాదరించినవారే. శ్రీకృష్ణదేవరాయ లీకళ నెక్కుడుగా పోషించినవాఁడే. పెద్దనార్యుఁడు జంత్రగాత్రముల పాటలు హాయిగా విని యానందించినవాఁ డని యతఁడు వరూధినిచే,

"రహిఁ బుట్టి జంత్రగాత్రముల రాల్గరఁగించు
విమలగాంధర్వంబు విద్య మాకు"

అని సందర్భ సంగతిగా ననిపించినవాక్యమే సాక్షి. తరువాత తంజావూరు సంస్థానమును మన

విజయనగర సంస్థానము నీగాన కళకు వ్యాప్తి తెచ్చి మహావిద్వాంసులను సిద్ధముచేసినవి. ఇపు డా మాట లేల ? మనదేశమంతు కర్ణాటఫక్కి యనఁబడు సంగీతవిద్యకు శారదాతనయుని యవతారమో యన జన్మించన త్యాగరాజే పరమగురువు. ఈ విద్య యిపు డే రాజు నవలంబనము లేకున్నను గానరస పిపాసువులగు ప్రజలయాదరము గాంచుచు వర్ధిల్లుచున్నది. ప్రజాదరణము గాంచిన యే విద్యకును క్షతి కలుగదు. ఇంక కావ్య శిల్పమునుగూర్చి యొక్కింత:—

చిత్రాదికళలు మూఁడును మిక్కిలి మనోహరములనుట నిర్వివాదమే కాని, వాటిలో హెచ్చుతగ్గులు లేకపోలేదు. ఆ రెంటికిని సాహిత్యజ్ఞానముతో పని లేదనియే చెప్పవచ్చును. కావ్యకలకో, అది యశ్రావ్యకము. చిత్రము కేవలము దృశ్యకల. గీతము కేవలము శ్రావ్యకల. కావ్యమో దృశ్యము శ్రావ్యము పాఠ్యము నైనకల. చిత్రము భావములను వ్యంగ్యముగా చూపును. కావ్యమో వ్యంగ్యముగాను వాచ్యముగాను కూడ చూపించును. గానముకూడా యట్లు చేయు నందురా, అట్టి పాట కావ్యమే. కాంభోజి మొదలగు కొన్నిరాగములు కరుణాది రసహేతువు లందురు. కాని, కావ్యమువల్ల రసమభివ్యక్త మగునట్లు కేవల రాగాలాపమువల్ల కానేరదు. చిత్రకారుఁడును కవియు నంశిరించినా చిత్రమును కావ్యము నంతరింపవు. గానమో గాయకునితో సరి. మఱియు, చిత్రమును గానమును కన్నపుడు విన్నపుడు నానందము కలిగించునుగాని, యది తరువాత నిలవదు. స్మరించినా కన్నవిన్ననాఁటి సంతోషము కలుగదు. కావ్య మట్లుకాగు. చదివినపుడు విన్నపుడు చూచినపుడే కాదు భావించినపుడెల్ల రసము హృదయమున నుబుకుచునే యుండును. కావున, తరతమ పరీక్ష చేసినపు డీ మూఁడింలో కావ్య ముత్తమ మని తోఁచక పోదు.

కావ్యకళ పుట్టినది మొదలుగా నేఁటివరకు నొక్కరీతిగానే వచ్చుచున్నదని యెవ్వరు ననఁజాలరు. అది యొక్కొక్కదేశమునం దొక్కొక్క కాలమునం దొక్కొక్కరీతిగా మాఱుచునే వచ్చినది. వైదర్భి గౌడీ పాంచాలీ రీతు లన్నను, ప్రత్యక్ష బాహాట పాంచాలశయ్య లన్నను నర్థ మదే. శ్లేష యమక చిత్ర బంధకవిత లన్న నర్థమదే. శ్రవ్య దృశ్య పాఠ్యభేదము లన్న నదే. ఈ పరిణామావస్థలు సంస్కృతమున కట్లు లాంధ్రమునకు నున్నవనుట విదితము. ఇట్లు వివిధావస్థలలో వివిధదేశములలో నుదయించుచు వచ్చిన కావ్యములలో నెందు నిజమైన కావ్యకళ మూర్తీభవించినదో వాటికి మాత్రమే వ్యాప్తివచ్చినది. అట్టివానియెడ ప్రాజ్ఞులు ప్రాఁతక్రొత్తభేదమును పాటింపరు. సహృదయ హృదయంగమమైన కావ్యము ప్రాచీనముకానీ, అర్వాచీనము కానీ, నవీనముకానీ కవితాకలాభిలాషి దానిని చూచి యుపేక్షింపఁజాలఁడు. చదివి మఱవఁజాలడు. అందుకు నిదాన మాయాకావ్య శిల్ప చాతురియే యనుట పునరుక్తము.

భావస్వతంత్రుఁడైన యొకకవి కవితలో క్రొత్తదారి త్రొక్కినపుడు లోకమునఁ గొంత యసమ్మతి తలయెత్తుట సైజమే. పింగళి సూరనార్యుఁడు వినూతన విచిత్రకథా కావ్యము నిర్మించినతఱి నట్టి యసహనముతోడి యవరోధము బయలువెడలి యా కావ్యమును చిరకాలము పైకిరాకుండ నణఁగఁ ద్రొక్కినది. అయితే నేమి ? మణి మణియే! అది మట్టిలో నణఁగియున్నను సమయము వచ్చినపుడు కిరీటము నధిష్ఠించును. కుదకది యట్లే సకల ప్రబంధ

శిరోరత్నమైనది కదా! అట్లే యిపుడు పాశ్చాత్య కవితాసహవాసమున నేమి భావకుల బుద్ధివైశద్యము మూలముగా నేమి నేఁటికవితలో నూతనమార్గ మొకటి యేర్పడినది. దాని నవలంబించు వారి సంఖ్యయు, ఆదరించువారి సంఖ్యయు పెరుగుచున్న దనుట వాస్తవము. ఈదారి శుభ్రముగా విశాలముగా సుఖగమనమున కనుకూలముగా ముందుముందుకు సాగుచుండెనేని పదిమంది యీ త్రోవనే నడవఁ జొత్తురనుట నిరాక్షేపము. అందు కీసందర్భమున నవ్యకావ్యములు చదివిన కొందఱి యభిప్రాయము లెఱిఁగించుట యావశ్యకము కాకపోదు.

ఏశిల్పమైనా యాది నున్నట్లే యుండక కాలక్రమమున నభివృద్ధి కెక్కుచు జనరంజక మగు నొక్కొక్క విశేషము చూపుచునే యున్నదనుట నేఁటి శిల్పద్రష్టల కనుభూతమే. ఇందుకు ప్రతిమా శిల్ప చిత్రశిల్ప దారుశిల్పము లెన్నెన్ని తెఱఁగుల వికసించెనో చూచినఁ జాలును. అట్లే కావ్యశిల్పమును గూర్చియు నూహింపనగును.

తక్కిన యెల్ల శిల్పములకంటెను కావ్యశిల్పము కష్టాతికష్ట మనుట తెల్లము. కావుననే యిది యెల్ల కళలలో నగ్రస్థాన మధిష్ఠించి 'విశ్వశ్రేయః కావ్య' మ్మన్న గొప్పఖ్యాతి గాంచినది—నేఁటియేశిల్పియైనను మున్నున్నదానికి పెంపు కూర్చి మెఱుఁగు తెచ్చుటకు యత్నించును గాని తొల్లిటిదానిని పనికి మాలిన దని త్రోసివేయఁడు. అతఁ డట్లు గర్హించితి నని చెప్పుచు తాను క్రొత్తగా కల్పించిన దేది నిర్మించినా అది మున్నున్నదానికి రంగుపూఁతతోడి రూపాంతరమే యని లోకజ్ఞులు భావింపకపోరు. కావున పాఁతదంతా పాడని భావించుట పాడి గాదు. మన బహుళ సారస్వతప్రపంచమున వెదకి నచో కనఁబడనివస్తు వుండదు. అందుచేతనే కవి బహుగ్రంథద్రష్ట కావలెనని పెద్దలన్నారు. పూర్వ కవులు సాధారణముగా ప్రాచీనకథనే ప్రధానముగా గ్రహించినా, నాఁటి సాంఘికధర్మములను ప్రాసంగికముగా వర్ణించకపోలేదు. అయినా, యిపుడాపుంత పూర్తిగా విడిచి, సంఘాభివృద్ధి నభిలషించి సంఘమందలి కథాపాత్ర వ్యవహారముగనే గ్రహించవచ్చును. అందు కాక్షేపించువా రుండరు. ఈ యభిప్రాయము నా యాంధ్రదశరూపక పీఠికలో విశదీకరించియున్నాను. ఇంక నేఁటి ఖండకావ్యములు చదివిన కొంద ఱెత్తిన యాక్షేపములలో మొదటిది భాషావిషయము.

అన్నిటివలెనే భాషకూడా క్రమక్రమముగా మాఱుచు వచ్చినమాట సత్యము. సముచితమైన భాషాస్వాతంత్ర్యము కవుల కున్నమాట నిజము. అట్టి భాషాసంప్రదాయము ననుసరించి, 'ప్రయోగ శరణం వ్యాకరణ' మ్మనసూక్తి యాధారముగా, పూర్వకవిపరంపరలోని యెల్లప్రయోగములును శిష్టులవాడుకలోని పెక్కుశబ్దరూపములును గ్రామ్యము లనుచు సోదాహరణముగా నాంధ్ర భాషానుశాసనము నిర్మించియున్నారు. అది చదివిన కీ. శే. గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారు "మే మను చున్న దానిలో నూటి కఱువదివంతులు మీరు సమ్మతించినా"రని పలికియున్నారు. వా రయినా వ్యవహారమందు వినవచ్చే యెల్లశబ్దము లట్లే ప్రయోగింపవచ్చునని భావించలేదు. శిష్టులు నెమ్మదిగా మాటలాడునపు డెట్లుండునో యట్టి భాష ప్రయోజ్య మన్నారు. అంతే కాని, "అల్లా చెయ్యాల్సొచ్చింది" వంటివాక్యములు కావ్యములందు వాడవచ్చు నన లేదు. పెద్దలు 'అల్లాగ చెయ్యవలసివచ్చింది' అని పలుకుదురు. అట్టియెడ నెవరో తొందరగా పలికెడి పైవాక్య మట్లే ప్రయోగించుట భాషాగౌరవమునకు

కళంక మాపాదించుచే కదా! మఱియు, శబ్దముల స్వరూపము పూర్తిగా చెడిపోయిన యట్టివాక్యము చదువరి కింపు పుట్టింపదు సరిగదా! చదువుటయే కష్టమగును. అందుచే వ్యావహారిక భాష వాడవచ్చు నని స్వరూపము పూర్తిగా చెడిన యతినింద్య గ్రామ్యములను కావ్యమందు ప్రయోగించుట మంచిది కాదు. కావ్యభాష కొంచెమేని యుదాత్తముగా నుండవద్దా? ఇంక—

“ఈ పద్యములయర్థమే తెలియరాదు. వీటిభావమేమో గోచరింపదు” అనుచు నేఁటికావ్యములు చదివినకొందఱనుట కలదు. ఒకరిద్దఱు పెద్దమనుష్యులు నాతో నన్నపైమాటలు తత్కవులకు చెప్పియున్నాను. మన కిపుడాపాఠకాభిప్రాయము తెలియుట ముఖ్యము గాని, తద్విషయ విచారణ యావశ్యకము కాదు.

కవికి కావ్యరచనవల్ల కలుగు ప్రయోజనము యశస్సు, దొరకితే ధనము, అంతే. తక్కినప్రయోజనమంతా పాఠకునిదే. అందుచే కవికర్మ ప్రజోపకారిగా పాఠకరంజనముగా నుండఁదగు ననుట సర్వసమ్మతము కాదా? ఇపుడు సంఘక్షేమ మభిలషించియో సంఘములోని గుణదోషములను విమర్శింప నెంచియో దేశాభ్యుదయము కాంక్షించియో వివిధ విజ్ఞానబోధకముగానో పాఠకవినోదార్థముగానో యెన్నోవిధముల రచన లావిర్భవింపవలసి యున్నది. అట్టివి కొన్ని పుట్టినవి. పుట్టుచున్నవి. అట్టి వన్నియు సర్వసాధారణములై యుత్సాహము పుట్టించున ట్లుండవలె నని యభిలషించుట రచయితల ధర్మము. వస్తు పాత్ర రసౌచిత్య మావశ్యక మన్న విశేషలక్షణము కావలసిన కావ్యవిశేషము నటుంచి చూచినా, శబ్దార్థ భావౌచిత్య మెట్టివిషయ మెత్తి నిర్మించు నెట్టిరచన కైన ముఖ్యమే కదా! కావున నేఁకవియైనను, రమ్యనిర్మాణశాలి యన్న పేరు తెచ్చుకొనఁగోరినచో నేఁటి కనుగుణ మైనరీతినే కావ్యలక్షణము పాటింపవలెను. ఇందు కితరులు చెప్పినమాట లేల?

“సారమతిం గవీంద్రులు ప్రసన్నకథాకలితార్థయుక్తిలో
నారసిమేలునా, నితరు లక్షరరమ్యత నాదరింప—”

అని పదౌచిత్యము నర్థౌచిత్యము కావ్యరచన కావశ్యక మని తెలుపుచున్న యీ నన్నయార్యుని మాట యేనాఁటికవుల కైన ననుసరణీయమే కదా! ఇంకా సూరనార్యాదులు చెప్పినకావ్యోచితీ లక్షణము లుగ్గడింప నేల? ఇది చాలదా? కావున నేఁడు కావ్యనిర్మాణము సముచితపదరమ్యత అర్థప్రసన్నత భావస్ఫూర్తి కలుగున ట్లుండి వివిధవిజ్ఞాన విశేషబోధకమగుచు సంఘాభివృద్ధికి తోడ్పడున ట్లుండుఁ గాక! యని యాశించుచున్నాను.

“ప్రకృతిమహతే కర్మ స్తస్మై నమః కవికర్మణే”

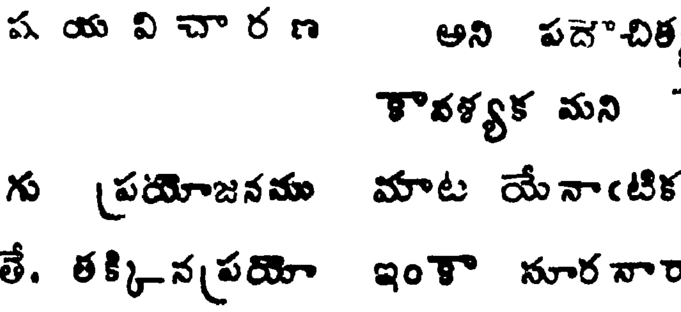

మనకా మతాభిమానం

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రి

"మతాభిమానం మంచిదా, చెడ్డదా?" అని కాదు ప్రశ్న, మరి "మంచిదైతే అది మనకి ఉందా, చెడ్డదైతే లేకుండా పోయిందా?" అని.

ఇది తెలుసుకోవాలంటే ముందు చాలా సంగతులు తెల్సుకోవాలి.

ఏమంటే?

మనకి మతాభిమానం ఉందనుకుందామా అంటే ఉండవలసినట్టూ లేదు.

పోనీ, లేదనుకుందామా అంటే లేకుండా పోయినట్టూ లేదు.

బతుకూ కాకుండా, చావూ కాకుండా వుంటే స్థితిలాగ, యిది, చాలా అపాయకరమైన సన్నివేశం.

ఒక్క మనలో తప్ప యీ పరిస్థితి మరే మతం వారిలోనూ వున్నట్టులేదు.

దీని కంతకీ కారణం, ఐహికం తుచ్ఛం అన్న భావమూ, ఆముష్మికం గొప్ప దన్న నమ్మకమూ మన పూర్వులకు ముదిరిపోవడమే.

నిజానికి, ఎంత యేవగించుకున్నా, యిక్కడ పుట్టాం కనక, బతికివుండినంతకాలమూ మనకి ఐహికం తప్పదు.

తరవాత గాని అనుభవానికి రాని ఆముష్మికం కోసం యిది తుచ్ఛం అనుకుంటే, యీ బతుకు పాపిష్ఠిది అని కుళ్లుతో ఐహికం నరకంచేసుకోడం తప్ప మరేమీ ప్రయోజనం లేదు.

అదీకాక:

ఐహికంమీద గట్టిగా కాలూనుకోందే ఆముష్మికాని కలా యెగరగలుగుతామూ?

ఐహికవాంఛలు చంపుకుంటేగాని, ఆముష్మికం లభించదంటే, ఆముష్మికం వుందని దృఢంగా చెప్పడంమాత్రం యెల్లాగా?

ఐహికం ప్రత్యక్షం.

దీని విషయమై ఊహల కగత్యం లేదు.

ఆముష్మికం అప్రత్యక్షం.

ఏదీ, ఎటూ నిర్ధారణగా చెప్పడానికి వీలులేదు.

బుద్ధి నిశితమైనకొద్దీ ఊహలు పెడతాయి.

ఊహలు పెళ్లినకొద్దీ ఆలోచనలు సాగుతాయి.

ఆలోచనలు సాగినకొద్దీ చర్చలు ముదురుతాయి.

చర్చలు ముదిరినకొద్దీ అహమిక ప్రబలిపోతుంది.

అహమిక ప్రబలినకొద్దీ అభిప్రాయాలు భేదిస్తాయి.

దాంతో, సిద్ధాంతాలు వేరయిపోతాయి.

అవి పాతుకునిన్నీ పోతాయి.

చివరి కవి జనంమీద విరగబడి తెగలకింద బద్దలుకొట్టేస్తాయి.

మతం విషయమై మాస్తే మనలో యీ క్రమపరిణామం స్పష్టంగా కనబడుతుంది.

ఇది సోదాహరణంగా చెప్పాలంటే,

"మతం" అంటే యేమిటి?

ఇవాళటి స్థితి మాస్తే, మతస్వరూపజ్ఞానం, ఉన్న చోట నైనా ఉండవలసినట్టు లేదు.

లేనిచోట లేదని ఆవేదనా లేదు, ఏమిటని జిజ్ఞాసా లేదు.

పోనీ, మన మతం యేది?

దీనికి సమాధానం రావాలంటే, ముందు, మనం యెవరమో తెల్సుకోవాలి.

మనకా మతాభిమానం

మనం అంటే హిందువులం అనుకుందామా, మన సనాతనత్వం పోతుంది.

ఏమంటే ?

ఈ పేరు మనకి దరిమిలా వచ్చింది.

పైగా, యిది జాతివాచకం గాని మతవాచకం కాదు.

నిజం గుర్తిస్తే, అసలు, మనం హిందువులమే కాము.

హిందూశబ్దం మనం సృష్టించుకున్నది కాదు.

ఆశబ్దానికి సాక్షీ అయిన అర్థమూ లేదు.

పోతే, మనం ఆర్యులం.

అయితే, హిందువు లనిపించుకుంటున్నవా రందరూ ఆర్యులు కారు.

హిందూదేశం అంతా ఆర్యావర్తమున్నూ కాదు.

ఆర్యావర్తం చాలా చిన్నది.

విశాల మైన యీహిందూదేశంలో అది దొప్పడున్నూ కాదు.

అక్కడివా రైనా అందరూ ఆర్యులు కారు.

ఆహద్దులు దాటివున్న ఆర్యులలో అక్కడివారు లక్షాంశమూ కారు; కాని, వారు, అతీతులకంటే తమ కేదో కొంత విశిష్టత వుండినట్టు మహా గర్విస్తారు.

ఆర్యుల విధినిషేధాలను పట్టి చూస్తే, ఆర్యుడైన వాడు, ప్రపంచంలో నే కాదు, పవిత్ర మైన యీ భరతఖండంలో నే అన్నిప్రాంతాలకూ వెళ్లి చూడ్డం కూడా మహాపరాధం.

వెడితే పతితు డయిపోతాడు.

ప్రాయశ్చిత్తం చేసి, మళ్లీ ఉపనయనాదికం జరిగిస్తేగాని వాడికి మళ్లీ ఆర్యత్వం సంక్రమించదు.

అనిషిద్ధ ప్రాంతాలలో, యివాళ, దారుణ మారణహోమం జరుగుతున్న వంగదేశం వొకటి.

పోనీ, ఆర్యావర్తవాసు లైన ఆర్యు లందరిదీ అయినా వొకటే మతమా ?

ఎన్నడూ కాదు.

కావడానికిన్నీ వీలులేదు.

ఏమంటే ?

ప్రపంచంలో తక్కిన మతాలవారి కందరికీ వొక్కొక్క వేదమే వుంది ; కాని, ఆర్యులకు, ఋగ్యజుస్సామాథర్వణా లని వేదాలు నాలుగు.

ఇతరుల నందరినీ వారివారి ఒక్కొక్క వేదమే నిబంధిస్తుంది.

మనకి వేదాలు నాలు గైనా అవి మనల్ని అందరినీ నిబంధించలేవు.

వాటిలో అథర్వణం ఖిలంకూడా అయిపోయింది.

"ఇది ఆర్యత్వానికి అపకీర్తికరం కాదూ? భంగకరమున్నూ కాదూ?" అన్న ప్రశ్న లలా వుండనిద్దాం.

పోతే, యజుర్వేదం కృష్ణం అనీ, శుక్లం అనీ రెండు గా చీలిపోయింది.

..."ఈద్వైధీభావం హైన్యానికి గుర్తా, ఆధిక్యానికి గుర్తా ?" అన్న ప్రశ్నకూడా అలా వుంచేద్దాం.

ఇలాగు వేదాలకు, బాహుళ్యం రావడంతోటే, వాటి ననుసరించి ఆర్యులలో భిన్నశాఖ లేర్పడ్డాయి.

దాంతో, ప్రత్యేకాభిమానాలు బలపడ్డాయి.

చివరికి, ఆశాఖలు, ఒక వేదశాఖవారితో మరో వేదశాఖవారు సంబంధబాంధవాలు చేసుకోగూడదన్నంతవరకూ ముదిరిపోయాయి.

అయితే,

ఇవాళ, యీధర్మం తిరస్కరించి భిన్నవేద శాఖలవారు వియ్యం అందుకుంటున్నారు. పైగా, ఏ వేదంలోనూ యేశాస్త్రంలోనూ లేని రకరకాల

నాడులు భరతఖండం అంతటా ప్రబలిపోయాయి. అశాస్త్రీయాలైన యీనాడులు, వేదశాఖల నుద్దిష్టాలైన విధినిషేధాలు అనుసరించి తమలో తాము సంబంధబాంధవాలు నిషేధించుకుంటున్నాయి. ఈ అవాంతరవైపరీత్యం విషయంకూడా అలా వుండనిచ్చేద్దాం.

ఇక తేలిం దేమిటి?

"మీరందరూ వొకటి కాగూడదు. అసలు, వొకటి కానేకారు" అని ఆర్యులను శాశ్వతంగా విడగొట్టిన మొదటి గొడ్డలిపెట్టు యీ వేదవిభాగం.

ఇది యిలా వుండగా,

ఆర్యులలోనే, యీ వేదాలను బహిష్కరించి కొందరు జైను లయినారు.

కొందరు బౌద్ధు లయినారు.

కొందరు చార్వాకు లయినారు.

కొందరు కొంద రింకా యింకా అయినారు.

వారికీ మతవాఙ్మయం హెచ్చుగానే ఏర్పడిపోయింది.

కాలక్రమాన, ఆ వేదశాఖలవారికీ యీ వేదబాహ్యులకూ, తమలోతమకూ, ఒకళ్ళతో వొకళ్ళకీ ద్వేషాలు ప్రబలాయి.

కొట్టుకున్నారు.

ఇది యిలా జరుగుతూ వుండగా, కృష్ణయజుర్వేదానికి చెందిన తైత్తిరీయోపనిషత్తుకి శంకరాచార్యులవా రొక భాష్యం రచించారు.

అది భరతఖండం అంతటా వ్యాపించింది.

దానినిబట్టి అద్వైతం ప్రబలింది.

శంకరాచార్యులవారు తక్కిన అనేకమతాలను, చెరిగేసి, ఆరింటిని మాత్రం అంగీకరించి, షణ్మతస్థాపనాచార్యులైనారు.

ఇక్కడ వొక చిత్రం.

భిన్న వేదశాఖలకు చెందిన ఆర్యులు, ఆ భేదాల ననుసరించి కుమ్ముకుంటున్నా శంకరులవారి తైత్తిరీయోపనిషద్భాష్యం శిరసావహించి అద్వైతం అవలంబించారు.

దాన్ని అంగీకరించనివారున్నూ వున్నారు.

వారిలో వొకరు రామానుజులవారు.

వారి తరవాత మధ్వరాయలవారు బయలుదేరి శంకరులనూ రామానుజులనూ కూడ అంగీకరించలేకపోయారు.

రామానుజులవారు ఆ తైత్తిరీయోపనిషత్తుకే మరొక భాష్యం రచించి విశిష్టాద్వైతం ప్రతిపాదించి ప్రబలచేశారు.

మధ్వరాయలవారున్నూ దానికే మరొక భాష్యం రచించి ద్వైతం బలపరిచారు.

దీంతో, అదివరకే చీలివుండిన ఆర్యులలో మరి మూడు చీలిక లేర్పడ్డాయి.

అయితే, రామానుజులవారి విశిష్టాద్వైతమూ, మధ్వరాయలవారి ద్వైతమూ దక్షిణదేశంలోనే వుండిపోయాయి.

ఈ రామానుజవైష్ణవానికి బదులుగా, ఉత్తరదేశంలో చైతన్యవైష్ణవమూ, వల్లభాచార్యవైష్ణవమూ మరికొన్నీ ప్రబలాయి; కాని వాటికి వైదికసంపత్తి చాలదు.

ఇక్కడ మరో విశేషం యేమిటంటే?

రామానుజవైష్ణవులు కూడా భిన్న వేదశాఖల ననుసరించి ప్రవర్తిస్తూ వుండిన్నీ, యిలాగ తైత్తిరీయోపనిషత్తును శిరసావహించారు.

మాధ్వులున్నూ అంతే.

ఆర్యావర్తవాసుల వేదాల ననుసరించిన అద్వైతం, విశిష్టాద్వైతం, ద్వైతం అన్న యీమూడు మతాలూ ఆర్యావర్తానికి బయటనే పుట్టాయి.

మనకా మతాభిమానం

మరి, అసల్లో, ఆర్యావర్తంలో పుట్టిన మతం అక్కడ యిప్పటికీ వుందా?

దీనికి సాయం, ఉన్న అయిదు వేదాలూ చాలక, దక్షిణదేశంలో ద్రావిడవేదం వొకటి ప్రబలింది.

అది రామానుజవైష్ణవులకు మాత్రమే స్వత్వం అయింది.

పోనీ, వారు, దీన్నే నమ్ముకుని వున్నారా అంటే, వారిలో ఋగ్యజుస్సామవేదులూ, శుక్లయజుర్వేదులూ కూడా వున్నారు.

వారు ఉభయవేదాంత ప్రవర్తకులు.

ఇక్కడ, ఆరామద్రావిడ బ్రాహ్మలలో కూడా రెండువేదాలకు చెందినవారున్నట్టు కనపడుతుంది.

అయితే, వొక ఆర్యుడు రెండు వేదధర్మాలకు బద్ధుడై వుండడం ఆర్యత్వానికి బలకరమేనా?

ఇది యేమయినా, యీమతాలతో పాటు దక్షిణదేశంలో శైవం వొకటి ప్రబలింది.

అది వైదికం కాదు.

అయినా, ఋగ్యజుస్సామవేదులైన ఆర్యులలో కూడా అది వ్యాపించింది.

ఇవన్నీ భిన్నప్రదేశాల్లోనూ, భిన్నకాలాల్లోనూ తీవ్రంగా తలపడ్డాయి.

ఉత్తరదేశీయులైన జైనబౌద్ధాలుకూడా యీ సంకులసమరంలో వురికాయి.

ఒకరి నొకరు నరుక్కున్నారు.

రాజులను లోపుచేసుకుని ఘోరయుద్ధాలే సాగించారు; కాని అంతంతలేని రక్తనదులు ప్రవహించినా ఆమతాలలో వొక్కటీ అంతం కాలేదు.

చార్వాకాదులున్నూ యిప్పటికీ వుండనే వున్నాయి.

నేటికీ ఆ మతాలవారు తమతమ గొప్పతనం మననం చేసుకుంటూ గర్విస్తూనే వున్నారు.

తమతమ మతాల సుస్థితికోసం తీవ్రప్రయత్నాలు సాగిస్తూనే వున్నారు.

తమతమ పూర్వవైరాలున్నూ స్మరించుకుంటూనే వున్నారు.

కనకనే, వెనక, కాంగ్రెస్సు పక్షం ప్రభుత్వాధికారం స్వీకరించినప్పుడు వైష్ణవమంత్రాంగం శైవక్షేత్రాలమీదా, విశేషించి మధురమీనాక్షమ్మగుడిమీదా విరుచుకుపడింది.

ఇవిన్నీ యిలా వుండగా,

వైదికమతాలను చూసినా, ఆదిలో, కొన్ని మినహాయింపులతో ద్విజులకందరికీ వేదాధికారం వుండేది; కాని, తరవాత్తరవాత, క్షత్రియులూ వైశ్యులూ వేదబాహ్యులలో జమ అయిపోయారు.

సరే, శూద్రులు, అసలు ఆర్యులే కాకపోయిరి.

వారికి, అసలే, వేదాలే లేకపోవడమే కాదు, ఆర్యుల వేదాలు వింటే ఆశూద్రుల చెవుల్లో సీసం కరిగించిపొయ్యవలసిందని ధర్మశాస్త్రం విధిస్తోంది.

శూద్రుని దగ్గిర డబ్బుచేరితే, ఆర్యులను పీడించవచ్చునక, రాజు, అదంతా బలవంతాన స్వాధీనపరుచుకోవాలనిన్నీ శాస్త్రం విధిస్తోంది; కాని, ఆశూద్రులను—అనేక అంతశ్శాఖాభేదాలతో చీలిపోయివుండిన ఆ వేదబాహ్యులను వేరుపరిస్తే ఆర్యులకు కాలూ చెయ్యీ ఆడదు.

వారు అనుకునివుండకపోతే, ఆర్యజాతికి ఆర్యజాతే నామరూపాలు లేకుండా తుడిచిపెట్టుకుపోయి వుండేది.మరి వేదాధికారం లేని ఆశూద్రులకు వైదికమతా లెలా పనికివస్తాయీ?

అయితే, వారికి మతం వుందా?

వారూ మనమూ వొకటే అనుకోదాని కెలావీలు?

శూద్రులను కూడా అలావుంచితే అస్పృశ్యులున్నారు.

వారి సంఖ్య ఆర్యులసంఖ్యకంటే యెన్నోరెట్లు పెద్దది; గాని, వారన్నూ వేదబాహ్యులు.

మతబాహ్యులు.

మానవత్వానికే బాహ్యులు.

ఆర్యవాఙ్మయం వారి వునికినే అంగీకరించలేక పోయింది.

పోనీ, అంటే వారిలోనూ ఎన్నో తెగలు.

అస్పృశ్యులలోనే మళ్లీ అస్పృశ్యత.

తెల్లవారి లేస్తే కుమ్ములాటలు.

ఏసంస్కృతీ లేని అస్పృశ్యుల సంగతి యెందుకూ, ఆర్యజాతికి ఆదిపీఠాట్టు అయిన బ్రాహ్మణ వర్ణాధిక్యత మాత్రం యేమిటీ?

వారిలో గౌడులనీ ద్రావిడులనీ రెండు శాఖలు.

గౌడబ్రాహ్మలు మత్స్యభుక్కులు.

ద్రావిడబ్రాహ్మలు చేపలను తాకితే సచేల స్నానం చేస్తారు.

ఇద్దరికీ వేదా లొక్కటే.

శాస్త్రా లొక్కటే.

మరి యెవరి బ్రాహ్మణ్యం ఉత్తమం?

ఈమతాల ఉల్బణం పాతవాటితో నిలిచి పోయినా వొకదారే; కాని, యిప్పటికీ కొత్త మతాలు పుడుతూనే వున్నాయి.

బ్రహ్మసమాజం,

ఆర్యసమాజం,

రాధాస్వామిమతం,

హరనాథమతం,

సాయిబాబామతం,

దివ్యజ్ఞానమతం,

పులిమీద పుట్ర అన్నట్టు, అన్నిటికీ పైని రాజకీయమతాలు.

ఇలాగ ఆర్యుల దగ్గిరనుంచీ—అంటే, ఆర్యులలోనూ ఉత్తమోత్తములైన బ్రాహ్మలదగ్గిరనుంచీ-ఆ బ్రాహ్మలలోనూ, భిన్నమతాల--భిన్నశాఖల—భిన్ననాడుల దగ్గిరనుంచీ, వేదబాహ్యులదాకా, వేదబాహ్యులలోనూ అస్పృశ్యులదాకా, అస్పృశ్యులలోనూ మళ్లీ అస్పృశ్యులదాకా వున్న నానావర్ణ, నానాకుల, నానావర్గ, నానాదృక్పథాల వారూ, నానా ప్రాప్యాలవారూ హిందువులు.

ఆహింసవులం మనం.

ఈ 'మున'కా మతాభిమానం?

ఛీ!

వీణాచార్య శ్రీ సంగమేశ్వర శాస్త్రి

శ్రీ దువ్వూరి నరసరాజు

నేను ఆనాడు గోఖేలు హాలులో జరిగిన వీణాగానం ఎన్నటికీ మరవలేను. ఈ నాటికీగూడా అది నా చెవుల్లో మోగుతూనే ఉంది. అది ౧౯౩౮ లో శ్రీ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు గారు ప్రత్యేకంగా ఏర్పాటు చేయించిన కచేరీ. అక్కడ ప్రఖ్యాతసంగీత విద్వాంసులూ, విమర్శకులూ సమావిష్టులై ఉన్నారు. యథాప్రకారంగా మార్దంగికుడూ వాయులీన విద్వాంసుడూకూడా ఇటూ అటూ కూర్చున్నారు. శాస్త్రిగారు ఆవేళ చాలా గొప్పగా వాయించారు! అయిదారు నిమిషాల్లోనే హాలంతా ఓంకారనాదంతో నిండిపోయింది. కొంతసేపటికి వాయులీనమూ, మృదంగమూకూడా ఆవీణా మాధుర్యానికి అవాంతరం కలిగిస్తూన్నట్లనిపించింది. అందుచేత కీర్తిశేషులు శ్రీ యస్. సత్యమూర్తిగారి మాటమీద వాయులీనమూ, మృదంగమూకూడా ఆపివెయ్యడం జరిగింది. నాకు ఆవేళ ఆయనవినిపించిన భైరవీ తానమాధుర్యం ఇంకా స్మృతిపథంలో ఆనందం కలిగిస్తూనే ఉంది. కచేరీ అయిపోగానే శ్రీ సత్యమూర్తిగారు పట్టరాని సంతోషంతో లేచి నిలబడి "ఆంధ్రదేశం మాకు త్యాగయ్య గారిని ప్రసాదించింది

మళ్లీ ఆ ఆంధ్రదేశమే శ్రీ సంగమేశ్వర శాస్త్రిగారిని ప్రసాదించింది!'' అన్నారు. అది ఊరికే ముఖస్తుతికోసం అన్నమాటేనా? లేకపోతే అందులో ఏదైనా పరమార్థం ఉందా? శ్రీ సత్యమూర్తిగారు అన్నమాటల్లో ఆంధ్రప్రశంసమాట అల్లాగ ఉండనిద్దాము. త్యాగరాజుగారు తిరువయ్యూరులో ఉండి తమగీతామృతం వర్షించారు కాబట్టి తమిళులు 'త్యాగయ్య మావాడే' అన్నా అనవచ్చును. త్యాగరాజు ఆంధ్రంలోనే కృతులు రచించాడు. అయినా ఆయన ఆంధ్రానికిగాని, తమిళానికిగాని చెందినవాడని అనడానికి వీల్లేదు. ఆయన వీటి అన్నింటికీ అతీతుడు. బహుశః కృతులు రచించడంలో ఆయనకి తమిళంకంటె తెలుగు ఎక్కువగా నచ్చిఉండవచ్చును. ఒకవిషయంమాత్రం నిశ్చయం. పారశ్యంలోనూ హృదయానికి సూటిగా దూసుకుపోవడంలోనూ అవి అద్వితీయమైన వనడంలో సందేహం ఏమీలేదు. ఇంకొకవిషయం. ఆయన ధనం కోసం గాని రాజాదరణంకోసంగాని ప్రజల మెప్పుకోసంగాని ఇవి రచించలేదు. హృదయావేశమే ఆయనకృతులు రచించడానికి కారణము. పాటలు పాడకపోతేనేగాని ఆయనకి రోజుగడిచేది కాదు! లోలోపలినించి ఒక దివ్యావేశం ఆయన్ని ఉద్రూతలూగించేది. ఆయన ఆ ఆవేశంలో వివశుడై కృతులు రచించేవాడు! సంగమేశ్వర శాస్త్రిగారికీ త్యాగరాజుకీ ఈవిషయాల్లో చాలాదగ్గర పోలికలున్నాయి.

శాస్త్రిగారికి కీర్తి మెరుపులు అంటే ఇష్టంఉండేది కాదు. సమకాలీనులు ఆయన గొప్పతనం అంతగా గుర్తించలేదు. శ్రీశాస్త్రిగారికి అసలు అల్లాగ ఉండిపోవడమే ఎక్కువహాయి కలిగించేది. ఆయన కొంతకాలం కసింకోటలో ఉన్నారు. ఆతరవాత పిఠాపురంవచ్చి, శ్రీపిఠాపురం మహారాజావారి ఆస్థానంలో ఆజన్మాంతమూ సంగీతవిద్వాంసులుగా ఉండిపోయారు. ఒకప్పుడు రవీంద్రమహాకవిమహారాజావారికి అతిథిగా ఉన్నాడు. ఆసందర్భంలో మహారాజావారు మహాకవి గౌరవార్థం కొన్ని వినోదాలు ఏర్పాటు చేశారు. అందులో పది నిమిషాలపాటు శ్రీశాస్త్రిగారి వీణాగానంకూడా ఉంది. ఆపదినిమిషాలలోను మహాకవి ఏలాంటి ఆనందతరంగాలలో ఉయ్యాలలూగారో మనకి తెలియదు! కాని ఆతరవాత ఆయన మహారాజావారి అనుమతి తీసుకుని, శాస్త్రిగారిని శాంతినికేతనానికి వెంటపెట్టుకు వెళ్లారు. కాని శాస్త్రిగారికి అక్కడివాతావరణం అంతగా అనుకూలించనట్లు కనబడింది. అక్కడి ఆచార వ్యవహారాలు వేరు. భాషవేరు. ఒక్కవీణ మినహాయిస్తే ఆయన భావాభివ్యక్తికి సరియైన సాధనం ఏమీలేదన్నమాటే. వీణాగానంద్వారా ఆయన చేసిన భావవ్యక్తిమాత్రం సంపూర్ణంగానూ, ఆదర్శప్రాయంగాను ఉండేది. మహాకవీ, సంగమేశ్వరులు పరస్పరాత్మాంతరాళాల్లో, పరస్పర ప్రతిభలు అభినందించుకుంటూ అలాగ కూర్చుండి పోయేవారు. శాంతినికేతనంలోఉన్న గొప్పసంగీత విద్వాంసులు, విమర్శకులు అంధకారంలో నిశ్చల నిమీలిత నయనాలతో సంగమేశ్వరులచుట్టూపరివేష్టించి ఉండేవారు. మహాకవి ధ్యాననిమగ్నులై ఆయనగానసుధ ఆస్వాదించేవారు. శాస్త్రిగారు మనోహరంగా వీణాగానవర్షం కురిపిస్తూఉంటే మహాకవికపోలాలనించి అల్లనల్లన ఆనందబాష్పాలు దిగజారుతూ ఉండేవి. ఈవిధంగా సుమారు ఆరుమాసాలకాలం ఒకమెరుపులా గడిచిపోయింది! ఖండఖండాలనించి వచ్చిన కళాశీలు అందరూ అమాయికులైన శాస్త్రిగారి వీణాగానం విని తన్మయులౌతూ ఉండేవారు.

వీణాచార్య శ్రీ సంగమేశ్వర శాస్త్రి

ఆతరవాత మహాకవి శాస్త్రిగారివల్లకీసందేశం పాశ్చాత్యులికికూడా అందించాలని నిశ్చయించారు. ఆయన అంతటితో ఊరుకోలేదు. ఓడలో శ్రీశాస్త్రి గారికి ప్రయాణం అదీ ఏర్పాటు చేయించి ఇటలీ, జర్మనీ, ఫ్రాన్సుదేశాలలో కార్యక్రమాలు నిర్ణయించారు. అయితే శాస్త్రిగారి మనస్తత్త్వం మహాకవికి కూడా బోధపడలేదు! ఒకనాడు శాస్త్రిగారు రవీంద్రుడి దగ్గిరికివచ్చి "కొంచెం కలకత్తా వెళ్ల వలసిన పనిఉంది. మళ్ళీ మర్నాడు తిరిగివస్తాను" అనిచెప్పి సెలవుతీసుకుని వెళ్లారు. కాని శాస్త్రిగారు తిన్నగా పిఠాపురం చేరుకున్నారు! శాస్త్రిగారు శాంతినికేతనంలో ఉన్నప్పుడు మహాకవి ఆయనకి 'వీణాచార్య' అని చెక్కిన బంగారుపతకం ఒకటి బహుమతి చేశారు. శాస్త్రిగారికి ఇంకా చాలమంది ఎన్నో పతకాలు బహూకరించారు. ఆయనకి అవి ధరించాలనే ధ్యాసే ఉండేదికాదు. అంచేత ఆబహూకృతుల సంగతి ఎవరికీ తెలియనే తెలియదు! శాస్త్రిగారు శాంతినికేతనంలో ఉన్నప్పుడు రుద్రవీణ, సుర్‌బహార్, సారంగి అనే ఈమూడు ఔత్తరాహ జంత్రవాద్యాలు బాగా పరిశీలించారు. ఈమూడూ శాస్త్రిగారికి ఎక్కువగా నచ్చాయి. వాటి పరిశీలన వల్ల శాస్త్రిగారి గానదృక్పథంలో బాగా మార్పు కలిగింది.

ఆయన హిందూస్థానీ సంగీతంలోఉన్న గొప్ప లక్షణాలన్నీ ఆకళించుకుని అవి సరస్వతీవీణలో ప్రదర్శించి ఆ జంత్ర వాద్యంలో ఉన్న లోటులన్నీ కొలిచారు. ఆయనవీణ విన్నవారు యమునాకళ్యాణి, దేశ్, దర్భణి, కన్నడ, సింధు భైరవి వినిపించడంలో ఆయన కౌశలమూ, మాధుర్యమూ ఎన్నటికీ మరవలేరు. ఆయన్ని సుర్బహార్ ధ్వనివ్యక్తిత్వము, మాధుర్యము ఎంతో ఆనందింపచేశాయి. అందుచేత ఆయన వీణాధ్వని అభివృద్ధి పరచాలనే ఉద్దేశంతో ఎస్‌రాజ్ కమానుతో వీణవాయించడానికి చాలా కుతూహల పడేవారు.

మనదేశంలో చాలామందికి శాస్త్రిగారు మొట్ట మొదట గాత్రపాట పాడేవారన్న విషయం తెలియదు. కొంతకాలం ఆయన గాత్రపాటకులుగానే ఉండిపోయి 'ఇది మనం సాధించలేమా' అన్న ధీమాతో నందిగామ వెంకన్నపంతులుగారితో కలిసి వీణాసాధన ప్రారంభించారు. వెంకన్న పంతులు గారు ఆయన బావమరిది.

ఒకసారి ఆయన నాతో "నేను స్వరశుద్ధము లోను, శ్రుతిలయంలోను తన్మయత్వం పొందాలని ఎప్పుడూ తహతహ పడుతూంటాను. అందుకని రాత్రి తొమ్మిది మొదలుకొని తెల్లవారుజాము నాలుగు గంటలదాకా వీణాగానంలో మునిగి తేలుతూంటాను. అందుచేత పగలు నిద్రపోతూఉంటాను" అన్నారు. ఈ విధంగా ఆయన కొన్ని సంవత్సరాలు చేశారు. ఆయనచేసినది చాలాదుష్కరసాధన. చివరికి ఆయన దానిలో దిగ్విజయం పొందారు! ఆయన గాత్రపాట ఎన్నడూ విడిచిపెట్టలేదు. ఆయనకి వాయులీనంమీదకూడా మంచి అధికారం ఉండేది. అంతే కాదు ఆయన ఏజంత్రవాద్యంలోనైనా అసాధారణ కౌశలం కనబరచేవారు. అయితే వీణ ఆయనకి 'నల్లేరుమీద బండినడక!' ఆయన వీణలో మహాపాండిత్యం గడించుకున్నారు. వీణకూడా ఆయనకి తనహృదయ రహస్యాలన్నీ విప్పిచెప్పింది. ఆయన వీణ వాయిస్తూంటే అచ్చంగా మనిషి పాడుతూన్నట్లుగానే ఉండేది. శాస్త్రిగారు గాత్రపాటలో కూడా చాలాగట్టివారు కనక అందులో ఉండే గమకాలు, హెచ్చుతగ్గులు, నైరంతర్యమూ, మానవ కంఠంలో ఉండేఆవేదన వీణమీద బహుసున్నితంగా పలికించేవారు.

ఆంధ్రశిల్పి

ఆయన నాలుగుస్వరలో కాని ఐదులో కాని వీణకి శ్రుతివేసేవారు. ఆ శ్రుతిలో వీణతీగెలు మంచిబిగిలో ఉంటాయి. ఎంతటి నేర్పరులైనా వాటిమీద వాయించడానికి జడుస్తారు. శాస్త్రిగారు మంద్ర స్థాయిలోను చౌకకాలంలోను వీణలోఉన్న లోతులన్నీ పలికించవచ్చునని నమ్మేవారు. అప్పుడప్పుడు ఆయన ద్రుతకాలంలో మెరుపులు మెరిపిస్తూ చటుక్కుని అన్ని స్థాయీలమీద అంగుళులనృత్యం చేయించేవారు. ఆయనరాగాల్లో చక్కని సారళ్యము, సహజత్వము, క్రమికత్వము గోచరిస్తూ ఉండేవి. ఆయన ఏరాగం వాయించినా దాని జీవస్వరంలో చక్కని తియ్యదనాలు పలికించేవారు. ఏరాగం వినిపించినా అప్పుడే అది సరికొత్తగా వాయిస్తూన్నట్లుండేది. అందులో ఏవేవో కొత్త సౌందర్యాలు మెరిసిపోతూ ఉండేవి. పునరుక్త్యాది దోషాలు మచ్చుకైనా కనబడేవికావు.

ఆయన ౧౯౩౧ జనవరి ౧౭ వ తేదీని స్వర్గస్థులయ్యారు. మరణానికి పూర్వం ఒకగంట, గంటన్నరసేపు ఆనందభైరవి వాయించి తన జీవిత సహధర్మచారిణి అయిన వీణకి వీడ్కోలు వినిపించారు

అనువాదకుడు : 'శిల్పి'

రేఖా చిత్రములు

వెదురు పొద

—శ్రీ అర్ధేందు ప్రసాదబెనర్జీ

మూర్తి చిత్రణము

—శ్రీ నందలాల్ బోసు

గృహిణి

—శ్రీమతి జమునాబోస్

దారు చిత్రములు

పల్లెపట్టు

—శ్రీమతి జమునాబోస్

MUSINGS

'చలం'

హత్యలు, ఎక్కడచూసినా హత్యలు. యుద్ధం ముందు హత్యలు. యుద్ధమంతా హత్యలు, యుద్ధం తరవాత హత్యలు. పదివేల మందిని హత్యచేశారంటే, అది వినేవాళ్ళకి అవి వుత్తఅంకెలు. చీమలమల్లే పుట్టుకొచ్చే యీ ప్రజలలో పదివేలమంది ఒకసంఖ్య కాదు. మళ్ళీ నిండుకుంటారు అవలీలగా.

కాని ఒక్కజీవితం - ఒకమనిషి. ఆలోచించి, మాట్లాడి ప్రేమించి, కలలుగనే ఒక్కజీవితం- ఇంకఎన్నడూ మళ్ళీ తిరిగిరాని జీవితం, అనేక సజీవమైన లతలతో ఇతరుల్ని పెనవేసుకున్న జీవితం- ఎంతవిలువ !

గొప్పజ్ఞాని, అందమైన స్త్రీ, ఒక్కసీతాకోక చిలక—ఎంతనష్టం! జీవితానికే ఎంత అపకారం!

హత్య, సృష్టిసూత్రాలలో — యీ జీవితం Existence - సృష్టి - ఎంత వాస్తవమో, హత్య అంత నిజమైన సూత్రంలాగు కనిపిస్తుంది. ఒకదాన్ని ఒకటి తింటేనేగాని బతకవు యీ జంతువులు.

ఆనాడే పూసింది చంద్రకాంత, దానిజీవితానికి మొదటిసారి. దాని లాలిత్యం, యౌవనం, జీవితం అంతా ఎర్రని ఉత్సాహంలో పొంగింది ఆహ్లాదించి. గర్వంగా సాయంత్రం గాలిలో నవ్వుతో, పైనున్న ఎర్రని మబ్బుల్నిచూసి వెక్కిరిస్తోవు పొరిగింటిపిల్ల, నల్లని అందవికారపు, రంపపుకోత కంఠంపిల్ల,

'రావే, కోకిలా, రావే'

కాముడురాసిన ప్రేమగీతమే పాడవే.'

అని కాకి మల్లే పాడుతో వొచ్చి.

''ఇది నా మొక్క. ఎవరు కాదంటారు ?'' అన్నట్టు, చుట్టూచూసి వొక్కపువ్వుని మిగలకండా కోసుకు వెళ్ళింది.

ఆకాశం చూస్తోంది, గాలి నవ్వింది. కాని ఆ అందవికారపుపిల్ల జడలో ఆ పువ్వుల్ని పెట్టుకుని అందం తెచ్చుకోవాలని ఆశపడుతుంది !

ఎవరికోసం నా బాధ, నా హృదయంలో కన్నీళ్ళు ! మొక్క కోసమా ? కన్యకోసమా ?

మరి ఆపిల్ల తలలో ఆపూలుపెట్టుకుంటేనేగాని రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారికి వర్ణించేందు కేముంటుంది ?

ఇట్లా ఒకదానిని ఒకటి తింటేనేగాని బతకలేని జీవులు, ఉన్నవారిని దోచుకుంటేనేగాని ఆకలి తీర్చుకోలేని ఆర్తులు, తక్కిన దేశాల మానో పరీల్ని ఎదిరించి బాంబులలో కాలిస్తేనేగాని తాము సమృద్ధిపడని దేశాలు,

ఇంతలేని తనం, దరిద్రం, లోటు ఆశ చాలకపో వడం, ఎందుకీ ప్రపంచంలో !

ఒక పక్షంవారిమీద కోపం తెచ్చుకుని, ద్వేషించి, రెండోపక్షంతో హృదయాన్ని కలపడం చాలా సులభం. కాని జీసస్‌మల్లే బీదవారి దారిద్ర్యాన్నీ, ధనవంతుల ఇరుకుబతుకున్నీ ఒకసారి హృదయానికద్దుకోడం, దుస్సాధ్యం. వొళ్లు చాచుకోవాలని ఆవలించిన జర్మనీ ఇరుకునీ, ఇదంతా నేను చచ్చి చెడి సంపాయించుకున్నాననే బ్రిటన్‌హక్కు స్వార్థాన్ని రెంటినీ లోపలికి తీసుకోగలిగిన ఉదారత్వం, హిందూమత నిస్సంగత్వాన్ని, మహమ్మదీయమత పౌరుషాన్ని ఒకేవిధంగా లోపలికి తీసుకోగలగడం చాలా కష్టం.

ఇట్లా ప్రతిదానికి feel కావడం బలహీనమా ?

కాని feel కాని మనషులు...తనూ, భార్యా, పిల్లలూ, ఆస్తీ - అని బతికేమనుషులు - అట్లా ఉండగలరా ? కాని నువ్వు feel కావడం ఎవరికి ఏం ఉపయోగం ? నీ బాధే మిగిలింది నీకు. కాని ఆ బాధే నా ప్రత్యేకత్వం. తటస్థుడవై, సాక్షివై నుంచోమంటుంది వేదాంతం. బెంగాలులో చైనాలో హత్యలు జరిగితే, సాక్షినై నుంచుంటాను. కాని నా వాళ్లు, నా ఆప్తులు, ఎవరు లేకండా నేను బతకలేనో వాళ్లు హత్యపాలౌతోవుంటే, సాక్షినై నుంచోనా ? వుత్తకబుర్లు.

నేను Feel ఐనప్పుడే, వుపయోగ పడగలను. Feel కానివాడు ఏ పనీ చెయ్యలేను.

జీవితాన్ని తరిచినకొద్దీ వుత్త Paradoxes కింద తయారౌతోంది. అసలు యీ విరుద్ధం జీవితంలో లేనేలేదేమో ! ఎందుకూ కొరగాని యీ ఆలోచనలలోనే వుందేమో యీ వైరుధ్యం అనిపిస్తుంది. జీవితాన్ని నడుపుకోడానికి, తోవ చూసుకోడానికి, ఉద్దేశింపబడ్డ యీ ఆలోచనా కాంతి, తోవని వెలిగించడం బదులు, అమితమై, మిరుమిట్లు కొలుపుతోంది గావున. Facts ని గురించి యోచించడం కష్టం Thoughts ని గురించి యోచించడం సులభం అంటాడు గోర్కీ. ఆలోచనల్ని గురించి ఆలోచనలు - ఇట్లా ఒకసున్నాలో ఎక్కడికీ తీసుకుపోని ఆలోచనలు. ఏయోచనా లేకండా, జీవితాన్ని ఉన్నదున్నట్టుగా అంగీకరించడం ఎంత శాంతి ! ఈ బాధ ఎందుకొచ్చింది ? ఈ సుఖమెట్లా వొస్తుంది? జీవితంలో ఏం చెయ్యాలి? అని కాకండా బాధనీ సుఖాన్ని ప్రశ్నలేకండా అంగీకరించి అనుభవించడం. ధర్మం, నీతి, పాపం, ఇట్లాంటి మాట లేకండా.

స్వేచ్ఛ కావాలంటామే అది ఒక Paradox. స్వేచ్ఛ లేకపోవడమే చాలాసార్లు చాలసుఖం. సుఖాన్ని పోగొట్టుకుని తెచ్చుకునే స్వేచ్ఛవల్ల ఉపయోగమేమిటి? కాని స్వేచ్ఛలోనే ఏదో శాంతి, బాధలున్నాసరే. దాసత్వంలోనే ఎదో అశాంతి, బాధ లేకపోయినాసరే. అందుకనే స్వేచ్ఛకోసం ఈ పెనుగులాట. ఈ దేహం, యీ గుణాలు, యీ మృత్యువు, అనేదాంట్లో నే గొప్ప ఇరుకు. అందుకనే యీ ఆత్మ పడే ఆరాటం స్వేచ్ఛకోసం.

Freedom of Speech and Press.

వాక్కుకీ వ్రాతకీ స్వేచ్ఛ. కాని మాట్లాడకండా వ్రాయకండా, లోపలి స్వేచ్ఛవుండదా ? Press controle అయిన దేశాల్లో ప్రభుత్వంచేసే అబద్ధ ప్రచారం. నిజంకోసం మనసు దేవులాట. Free press and Free speech ఉన్నదేశాల్లో ఎవరు చక్కగావ్రాస్తే, ఎవరు గట్టిగా మాట్లాడితే అదే నిజం. ఇన్ని నిజాల్లో ఏది నిజమనే దేవులాట.

ఇంతేగావును మానవజీవితం.

మూర్ఖుల్లారా, మీకు స్వతంత్రం ఇస్తే వుత్త తగవేసుకుని ఏడుస్తున్నారు మేము మిమ్మల్ని బలవంతాన ఓ మార్గాన నడిపించి శాంతి నిస్తామని డిక్టేటర్లు. చివరికి గాంధిగారుకూడా. కత్తి బలవంతమే కాదు. మాట బలవంతం, మనసు బలవంతం అనేవి వున్నవి. ఆయన యెదటపడితే ఐన్‌స్టీన్ తన రెలిటివిటీ థియరీనీ, స్టాలిన్ తన ఆర్థికపద్ధతినీ మార్చుకోవలసి వొస్తుందేమో !

Persuation, — no, ever tyrrany of Truth, and Love.

ప్రేమ అంతఘాతుకమైన బలవంతం ప్రపంచంలో లేదు. అందువల్లనే తల్లిప్రేమ అంతవుక్కిరి బిక్కిరి. ఎదురుతిరిగినవాడు ఆ హృదయాన్ని హత్యచేశామనిపిస్తుంది.

పడకపోతే ప్రియులు విడిపోయే స్వేచ్ఛవుండాలి అంటాడు చలం. కాని ప్రియులుఅంటే వాళ్ళమధ్య ప్రేమవుంది. ప్రేమని త్యజించి స్వేచ్ఛని పొందగలరా? స్వేచ్ఛలేకపోతేనేం? అనని ప్రేమ ఏం ప్రేమ! స్త్రీ తన బలహీనత్వంతో, ప్రేమతో, శృంగారంతో, చూపే బలవంతం— ఏ హృదయమున్న వాడు తప్పించుకోగలడు? స్వతంత్రమైన ప్రేమలో జరిగే బానిసత్వం ఎక్కడ వుంటుంది?

నేను మీ పాపాలకోసం ఉపవాసంచేస్తాను అనే మాటకన్న Tyrrany ఏ బాంబులలో వుంది? బాంబుకి మన ప్రాణమిస్తాం. సరిపోతుంది. మనం Martyrs. కాని ఉపవాసానికి మనస్వేచ్ఛనిస్తాం. ఇష్యమా చాలా నీమిలమూతాం, మన మనసుల్లో మనమే. కాని గాంధిగారి ఆత్మశుద్ధవాదనలో గొప్ప సత్యం కనబడుతుంది. నవకొలి కన్న బీహారు ఆయన్ని కలిలించడంలోనే వుంది ఆ లోపం.

"నాకు అందరూ సమానమే. కాని నేను హిందువును." అనడంలోనే పుట్టుకొస్తుంది అపనమ్మకం.

కులంలేని బ్రహ్మసమాజపు గురువులు ఎట్లా బ్రాహ్మణేతర వుద్యమంలో చేరారని వెంకట్రత్నం నాయుడు గారిని మేము నిలిచి ప్రశ్నించిన అర్థరాత్రే వ్యక్తమైనాయి చాలాసంగతులు. అది కులఉద్యమం కాదు, కమ్యూనిటీ వుద్యమమని ఆయనవాదన.

"అయితే మమ్మల్ని చేర్చుకుంటారా?" అని Prof. సుబ్బారావుగారు.

"మీపుట్టుక బ్రాహ్మణపుట్టుక. ఎంతయత్నించినా మీరు అర్థంచేసుకుని లోపలికి తీసుకోలేరు మా బాధలు" అన్నారు ఆయన.

అవును. అర్థంచేసుకోలేరు. కలిసి పనిచెయ్యలేరు ఈ దేశంలో. ఈ దేశంలోని కులమత బేధాలకీ, ఇతర దేశపు అంతర్యాలకీ చాలా భేదముంది.

ఆ అర్థరాత్రే ధ్వనించింది కులమత భేదాల్ని పాటించమనే బ్రహ్మసమాజపు సమాధిగంట.

"మార్చుకోండి, జతలు నిరంతరం మారండి." అంటాడు చలం. "జీవితంలో ఒకరు ఇంకోరిలో భాగమయ్యాక, అసంబంధాని కెదన్నా విఘాతం కలిగితే, ఇంకోకొత్త స్నేహం కావాలని అనిపించినా, ఆబలం, ప్రయత్నం, శక్తీ, మళ్ళీ వొస్తాయా? జీవితమంతా ఒకేతపస్సు అయిపోయిం తరవాత! ఆ పూర్వపు అందాన్ని మళ్ళీ ఎట్లా తెచ్చుకోగలడు? వృత్తశవం అయిపోతాడుగాని! అన్నాడు ఒకయువకుడు, సమర్థుడు నాతో" అన్నారుశీల.

అట్లా అన్నది నన్ను గొప్పగా అర్థంచేసుకున్న యువకుడు. ఎక్కడలోపం? నేను చెప్పడంలోనా? చదవడంలోనా? అర్థంచేసుకోడంలోనా? ఒక ప్రేమస్థితి హృదయానికి తృప్తినిచ్చి, జీవితాన్ని వెలుగులోనింపుతోవుంటే, చివరికి విరహమే, విడిపోవడమే గొప్పశృంగారమైతే, అంతకన్న గొప్ప ప్రపంచంలో లేదనే నేను ప్రేమసంబంధం రసహీనమై, ఎండి, భారమైన రోజున ఏదోనియమాలనీ, సంశయాలనీ, వాగ్దత్తాలనీ వెళ్లాడడం మూర్ఖమన్నాను.

అవును సృష్టిఇచ్చిన కామాన్ని Sublimate చేసుకుని మానవుడు స్వయంగా తాను సృష్టించుకున్న ధాతల స్వర్గం, శృంగారం. ఏదోతింటాం, కాపరిస్తాం, కంటాం, పెంచుతాం, చస్తాం, అనే మనషులుగాక, యీ లోకంలోని రసాన్ని అందుకుంటామని ప్రయత్నించే ఏ మనిషికైనా శృంగారాన్ని మించిన అనుభవం లేనేలేదు ఏమూలనైనా! ఋషులు ప్రవక్తలూ ఎంత నిశ్చయంతో ఆధ్యాత్మికానుభవాన్ని స్వర్గానందాల్ని మాట్లాడారో, అంతకన్న బలంతో వ్రాస్తాను శృంగారం నేను.

శృంగారం బూతు అన్న రోజుల్లోనూ,

శృంగారం బూర్జువా అన్న రోజుల్లోనూ కూడా.

ఎందుకు సరిగా చదవరు? అర్థంచేసుకోరు? అని నన్నడిగే అనేక ప్రశ్నలకి సందేహం కలుగుతుంది.

నవకాళీలో నూర్గురు స్త్రీలు గాంధిగారి ముందు తమ కష్టాలు చెప్పుకుని ఏడ్చారుట. ఆ దృశ్యం తలుచుకుంటే భయమవుతుంది, ఆ స్త్రీలకన్న గాంధిగారికోసం "స్వేచ్ఛ అన్నావు. అర్పించమన్నావు. రామరాజ్యమన్నావు. నీమాట నమ్మాం. మాభర్తలు, మా పిల్లలు మా కళ్ళముందు బలిఅయ్యారు. ఇదేనా పర్యవసానం నీ దీక్షకీ, మా దీక్షకీ?"

అని వాళ్ళ కంఠాలు అడుగుతున్నట్టు వినిపిస్తాయి నాకు. వాళ్ళు అట్లా యోచించకపోయినా, వాళ్ళ ఘోరంచూసే ఆయనకి అనిపించి తీరుతుంది. ఎవరాగగలరు ఆ నిందకి గాంధిగారి నిశ్చలహృదయం కాక!

ఏ మాలోచించారు ఆయన?

స్వేచ్ఛాసమరం ముగిసిందా మరి?

తన సోదరుడి మీది ఈర్ష్యవల్ల క్రోధంవల్ల పరుడే తనకి ఆప్తుడని, పిలిచి, దేశద్రోహం చేసుకున్న మీపూర్వుల కర్మఫలితం అనుభవించవొద్దా?

ప్రారబ్ధం ఎవరు తప్పించగలరు?

ఏ విధాన మీ ఆర్తిని తీర్చగలను? ఒక్క చూపుతో మాటలో శాంతినిచ్చే బుద్ధుణ్ణికాను నేను.

నా హృదయంలో ఇంకా మిగిలిన మలినమే, మీకీ ఆపదలు తెచ్చింది. ఇంకా తపస్సు అవసరం ప్రాయశ్చిత్తం అవసరం నాకు.

ఇట్లా సమర్థించుకుంటున్నారా ఆ మహాత్ములు!

హిందూ సంఖ్యాబలంలోని మనోగర్వం, ఏనాటికెట్లా వుంటుందో ఎట్లా నమ్మడం? అనే ముహమ్మదీయ అనుమానం ఈ రెండూ తనదిగా అర్థం చేసుకొనే ఔదార్యం ఔన్నత్యం, కలవారెందరున్నారు? కొత్తయుగం సృష్టికావాలంటే!

రాజకీయావసరాన్నిబట్టి నన్ను సోదరుడంటున్నాడు ఈనాడు హిందువుడు అనేసంగతిని మరిచిపోగలడా ముహమ్మదీయుడు ఏనాటికైనా. ఆ అనుమానాన్ని శమింపచేసేందుకు ఎంత హృదయ పరివర్తన కావాలి! అదేగా గాంధిగారి ఘోష!

చిత్రవివరణము

శ్రీ టి. యన్. శ్రీనివాసన్‌గారు

'ఊర్ధ్వనృత్యము'

శ్రీ. సి. యన్. వాసుదేవన్‌గారు చాలా ముందుకువస్తూన్న యువకచిత్రకారులు. వీరు దాక్షిణాత్యులు. సుప్రసిద్ధమైన ఈశివనృత్య భంగిమము వీరు చాలా మనోహరంగా చిత్రించారు. పూర్వం శివుడికీ కాళికా దేవికీ నృత్యకళలో ఎవరు గొప్పవారనే వివాదం వచ్చింది. ఆతరవాత శివుడు అనేక భంగిమల్లో నృత్యంచేశాడు. కాళికాదేవి కూడా ఆతరవాత అతనితో సమానంగా నృత్యంచేసింది. చిట్టచివరికి శివుడు ఆమెకి గర్వభంగం చెయ్యాలనే ఉద్దేశంతో తన పాదంఒకటి కిరీటంతో సమానంగా ఉండే టట్లు ఎత్తి నృత్యంచెయ్యడం ప్రారంభించాడు. కాళిక ఆవిధంగా నృత్యం చెయ్యడానికి సిగ్గుపడి తాను ఓడిపోయినసంగతి ఒప్పుగుంది. శివుడుచేసిన నృత్యానికి 'లలాటతిలకనృత్య' మనిపేరు. కాలి బొటనవేలితో లలాటఫలకంమీద తిలకం ఉంచినట్లుగా పాదం ఎత్తడంవల్ల దీనికీపేరు వచ్చింది.

'తిరువిలయడల్' అనే తమిళ పురాణంలో ఈకథ సవిస్తరంగా వర్ణితమైంది. అందులో ఇంకా అనేకమైన శివలీలాగాథలున్నాయి. ఈ చిత్రంలో శివుడి వామహస్తంలో ఒక విసీలవిహంగం ఉంది. పూర్వం చెప్పిన పురాణంలో ఆపక్షి అల్లాగ వాలి ఉండడంలో గల అంతరార్థంకూడా వర్ణితమైఉంది. ఆ విసీలవిహంగం పూర్వ జన్మంలో ఒకదివ్యవ్యక్తి. అది చేసిన ఒక చిన్నతప్పువల్ల ఈ జన్మలో పక్షిగా జన్మించింది. ఆతరవాత ఒక శాపంకూడా సంభవించింది. ఈరెండిటికీ ప్రాయశ్చిత్తంకోసం భూలోకంలో నల్లపిట్టగా జన్మించింది.

అయితే ఆపక్షి సహజంగా దివ్యవ్యక్తి కావడంవల్ల భూలోకంలో ఉన్న కాకులు మొదలైన పక్షులు దాన్ని అనేకవిధాల వేధించుకుతినడం మొదలుపెట్టాయి. పాపం! ఆపిట్ట వాటిపోరు పడలేక మనశ్శాంతికోసం ఒకదుర్గమారణ్య మధ్యంలో దాక్కుని ఉంటుంది.

ఒకనాడు ఒక శివభక్తుడు ఆదారమ్మట వెడతాడు. అతనికి అలసటవచ్చి, ఆపక్షి ఉన్న చెట్టుకిందకివచ్చి, కొంచంసేపు విశ్రమిస్తాడు. ఇంతలో కొంతమంది పథికులు అతనిచుట్టూ చేరతారు. ఆతడు వారిని చూసి ఆనందంతో మధురాస్తోత్రం పఠిస్తూంటాడు. ఆ సంగీతమాధుర్యానికి ఆపక్షి పరవశమై అతని సమీపానికివచ్చి వింటూంటుంది. క్రమంగా ఆగానమాధుర్యంవల్ల ఆపక్షికి పూర్వజన్మస్మృతి కలుగుతుంది.

దాంతో ఆపక్షి అక్కడినించి బయలుదేరి వెళ్లి ఆమధురలో ఉన్న తటాకంలో

స్నానంచేసి పరిమళ భరితమైన ఆసమీపోద్యానవనంలో తనప్రకృతిసహజమైన సంగీత మాధుర్యంతో సుందరేశ్వరుణ్ణి స్తుతిస్తూ ఆదేవాలయానికిచుట్టూ ప్రదక్షిణాలు చేస్తూంటుంది. క్రమంగా ఆప్రభువు దయవల్ల దానికి శాపవిముక్తికలిగి మనశ్శాంతి ఏర్పడుతుంది.

ఇల్లాగ ఉండగా ఒకనాడది శివునిసన్నిధికి వెళ్లి తనజాతి పక్షుల్ని మిగిలిన పక్షులన్నీ పొడిచి పొడిచి నానాబాధలూ పెడుతున్నాయనీ, దానివల్ల తనజాతిపక్షులు అనేకమైన యాతనలు అనుభవించవలసి వస్తోందనీ చెబుతుంది. అందువల్ల తనజాతిపక్షులన్నింటినీ రక్షించవలసిందని ప్రార్థిస్తుంది. సుందరేశ్వరుడు ఆపైన వాటికి అభయం ఇచ్చి రక్షిస్తాడు. అప్పటినించీ శివుడికి "పరాక్రమశాలి" అనేబిరుదు వస్తుంది.

ఈయువచిత్రకారుడు ఈవిషయం అత్యాద్భుతంగా చిత్రించాడు. శివచిత్రణము సాంప్రదాయికమైన ప్రతిమా లక్షణాలన్నింటికీ సరీగా సరిపోయింది. ముఖంలో ఆనంద తన్మయత్వమూ సౌందర్యమూ పొంగులువారుతున్నాయి. గంగాతరంగాల్లో నృత్యానందం ఉయ్యాల లూగుతూంది. చిత్రకారులు సామాన్యంగా గంగ శివుడి శిరస్సుమీద ఉన్నట్లు వర్ణిస్తారు. ఇక్కడ గంగ శివుడి శిరస్సుమీదనించి దక్షిణభాగానికి ప్రవహిస్తూన్నట్లు చిత్రితమైంది. ఈ విషయం సూచించడానికి చిత్రకారుడు గంగావాహనమైన మత్స్యాన్ని చిత్రించాడు.

అల్లాగ కాకపోతే ఈగంగాప్రవాహాన్ని మనం ఇంకొకవిధంగా భావించవచ్చును. శివుడు మంచి ఉద్ధతంగా నృత్యంచేస్తూంటే శివుని శిరోలంకారాలన్నీ చిందరవందరగా పడిపోతూ ఉండవచ్చును. జటలు కలిగిపోయిఉండానికికూడా అదే కారణమై ఉండవచ్చును. అయినా తన శరణార్థియై వచ్చిన పక్షిని ఆప్యాయంగా లాలించడమూ, నర్తకుని ప్రశాంతత్వమూ అతిసూక్ష్మంగా చిత్రించబడ్డాయి.

రేఖాచిత్రాలు. కొంగలజంట : తోడేలు

ఈ రెండూ శ్రీగోమేన్ చంద్రచక్రవర్తిగారు చాలాకాలంకిందట రచించిన చిత్రాలు. ఇందులో చిత్రకారుడు, అల్పరేఖలలో తాను వ్యక్తంచెయ్య దలుచుకున్న విషయాలన్నీ మంచి బలంగానూ సూటిగానూ వ్యక్తీకరించాడు. శ్రీచక్రవర్తిగారిప్పుడు ఢిల్లీ పోలీటెక్నిక్ విద్యాలయానికి ప్రధానాధికారిగా ఉన్నారు. ఆయన సుప్రసిద్ధ చిత్రకారులు. ఆయన రచించిన దారుచిత్రాలూ రేఖాచిత్రాలూ అమితమైన ప్రఖ్యాతి గడించుకున్నాయి.

దారుచిత్రాలు :

ఇవి శ్రీ నందలాల్ బోసుగారికుమార్తె శ్రీ జమునాబోసు రచించిన చిత్రాలు. వీటిలో సహజమైన సరళత్వము అంతటా గోచరిస్తూంది.

రేఖాచిత్రాలు :

వెదురుపొద. శ్రీఅర్ధేందు ప్రసాదబెనర్జీ.

మూర్తి చిత్రణము—శ్రీ నందలాల్ బోసు,

గ్రంథవిమర్శనము

సాహిత్య సమాలోచనము

[కర్త: శ్రీ పిల్లలమర్రి వేంకటహనుమంతరావు, ఎం. ఏ. క్రౌనుసైజు. వెల రెండు రూపాయిలు. దొరకు-చోటు, శారదా పీఠము, గుంటూరు.]

ఈ కాలంలో తక్కిన విషయాలతో పాటు సాహిత్యంకూడా విప్లవోద్యమానికి గురి అయింది. చాలామంది కవికుమారులు పూర్వనియమాలని తెంచుకొని స్వేచ్ఛా విహారాలకి దారితీస్తున్నారు. అంచేత అన్ని విషయాల్లోనూ అనేక కారణాలవల్ల మార్పులు కలుగుతున్నాయి. శ్రీ హనుమంతరావుగారు అటు ప్రాచీన నియమాలనీ, ఇటు నవీన స్వేచ్ఛావిహారాన్నీకూడా గమనిస్తూ, విమర్శిస్తూ యీ 'సాహిత్య సమాలోచనాన్ని' తెలుగువారికి అందిస్తున్నారు. ఇందులో నన్నయ మొదలు నారాయణబాబుదాకా సాహిత్యంలోని వివిధ విషయాలూ 'సర్వే' చెయ్యబడ్డాయి, సంగ్రహంగా.

సాధారణంగా విద్వాంసులు ప్రాచీనపద్ధతివేపు మోజు చూపిస్తారు. భాషాంతరాల సంపర్కంగల యువకులు నవ్యపద్ధతులని మెచ్చుకుంటారు. మంచి, చెడ్డలకి ప్రతీపద్ధతిలోనూ అవకాశంవుంది. నిష్పాక్షికంగా విమర్శించేవారికి రెండు పద్ధతుల్లోనూ మంచి పరిశ్రమ వుండాలి. శ్రీ హనుమంతరావుగారు అటువైపు శ్రీ కురుగంటి గురువుల శిష్యులు; ఇటువైపు ఎం. ఏ. బిరుదధారులు. వారి కలానికి రెండువైపులా పాళీలున్నాయి. అంచేత హనుమంతరావుగారు సాహిత్యాన్ని సమాలోచన చెయ్యడానికి మంచి సమర్థులు.

మరోవిషయం ఏమిటంటే - సమాలోచనలు వ్రాసేవిమర్శకులు సాధారణంగా గ్రంథరచనకి పూనుకొన్నపుడు ఏక రూపున సాహిత్యంలోని అన్ని భాగాలమీదా వ్రాస్తారు. అలాకాకుండా ఒక్కొక్క విషయాన్ని గురించి అప్పుడప్పుడు చర్చిస్తూ ఒక సిద్ధాంతానికి రావడమనేది మంచి పద్ధతి. ఈ 'సమాలోచన' కర్త ఆ పద్ధతినే అనుసరించి, తాను అప్పుడప్పుడు ఇచ్చిన రేడియో ఉపన్యాసాలనీ, అధ్యక్షోపన్యాసాలనీ, ఉపన్యాసాలనీ, ఇతరత్రా ప్రకటితాలైన వ్యాసాలనీ కూడా సంపుటీకరించి ఇలా గ్రంథరూపంగా తెలుగులోకానికి అర్పిస్తున్నారు. ఈయన ఎలాటి పక్షపాతమూ చిన్నా, పెద్దా భేదం చూపకుండా, సారస్వతంలో స్వల్పంగా కృషిచేసినవారికి కూడా సమానమైన స్థానం చూపడం ఈ గ్రంథంలోని ఒక గొప్ప విశేషం.

శ్రీ హనుమంత రావుగారి సిద్ధాంతాలు చాలా మట్టుకు గ్రాహ్యాలు. మహదాశయాలతోను, నిష్పాక్షిక బుద్ధితోనూ విషయ వ్యక్తీకరణమే, విమర్శకుడి ప్రధాన కర్తవ్యమనీ, కవి, చిత్రకారు లిద్దరికీ మానవాభ్యున్నతే ప్రధాన లక్ష్యమనిన్నీ వీరు చెప్పిన పలుకులు బంగారు తునకలు. ఇలాంటి ఆశయాలు కల, కవి విమర్శకులు ఏది వ్రాసినా అది అందరికీ శిరోధార్యం!

శ్రీ హనుమంతరావుగారు బాగా అవలోడనం చేసి సిద్ధాంతాలని విశదీకరించారు. కాని కొన్నిచోట్ల పొరపాటు పడ్డారు. 'వాచ్యార్థము నట్లేయుంచి, యీషద్భేదమైన అర్థమును ప్రసాదించునది లక్ష్యార్థము' అనిన్నీ 'వాచ్యార్థమునకు వ్యతిరేకార్థ స్ఫురణము కలిగించునది వ్యంగ్యార్థము' అనిన్నీ చెప్పడం పొరపాటు. వాచ్యార్థానికి బాధకలిగితే. వచ్చే అర్థం లక్ష్యమనీ, బాహాటంగా తెలిసే అర్థంలోకూడా

వచ్చే అర్థాంతరం వ్యంగ్యమనిన్నీ చెప్పాలి. ఇక— ముద్దుపళని సప్తపదులని వ్రాసిందంటూ చెప్పారు. సప్తపదులు ఆమెరచన కాదని యిదివరకే నిర్ణీత మైంది.

'ముదివిటులు విధవలంజలు — పడకవితలు...' అనే పద్యభాగాన్నిబట్టి శ్రీసాధుడు పడకవిత్వాన్ని విధవలంజెలతో పోల్చాడని వీరు పొరపాటుపడ్డారు. కడిదిపురపు సౌభాగ్యం ఆపద్యంలో వర్ణింపబడ్డాది. లంజెలకీ, పడకవిత్వానికీ అందులో ఏలాటి సంబంధమున్నూ లేదు. గురజాడ శ్రీరామమూర్తిగార్ని గూర్చి చెప్పేటప్పుడు రామమూర్తిగారనీ, అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగార్ని గురించి చెపుతూ మధునాపంతుల రామలింగస్వామిగారనిన్నీ వ్రాయబడడం పొరపాటు. ఇలారాస్తే— అసలు—వారి పుస్తకాలే వీరు చూడలేదేమో అని చదివేవాళ్లు అనుకోవచ్చు. ఇలాంటి పొరపాట్లు మరోకూర్పులో సంస్కరింపబడతాయని అనుకుంటున్నాను.

శ్రీ హనుమంతరావుగారు సంక్షిప్తంగా ఆంధ్ర సాహిత్యాన్ని వివరించి చెప్పడమే కాకుండా, సాహిత్య విమర్శనలను కొన్నిటిని పట్టికలో చూపారు. అది మంచిపద్ధతి. శ్రీ శివశంకర శాస్త్రిగారి కవి "పరిచయము," శ్రీమల్లంపల్లివారి గ్రంథ "ప్రవేశిక" ఈ గ్రంథానికి అందం కూరుస్తున్నాయి. శ్రీ మల్లంపల్లివారి ప్రబోధం కవికుమారుల కందరికీ గ్రాహ్యమైనది.

"సాహిత్య సమాలోచనం" లాంటి గ్రంథాలు మన వాఙ్మయానికి అలంకారాలనడంలో ఏమీ సందేహంలేదు.

బు. వేం. ర.

గ్రంథస్వీకృతి

౧. శ్రీ మాతారవింద సుభాషితములు
అనువాదకులు :
అరవింద పాదసేవానంద ౦— ౭—౦

౨. నూతన వర్ష ప్రార్థనలు
శ్రీ మాత ౦— ౩—౦

౩. మెఱుపులు - తలపులు
అనువాదకులు :
పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులు ౦—౧౦—౦

౪. కాళిదాసు
అనువాదకులు :
రూపనగుడి నారాయణరావు ౧— ౦—౦

౫. శ్రీ అరవిందుని యోగము
(మొదటి భాగము)
శ్రీ నళినీకాంత గుప్తగారి ఆంగ్ల గ్రంథమున కనువాదము ౦—౧౨—౦

౬. శ్రీ అరవింద జీవితసంగ్రహము
అనువాదకుడు :
రూపనగుడి నారాయణరావు ౦— ౬—౦

ఈ పైపుస్తకములు దొరకుస్థలము.

శ్రీ అరవిందాశ్రమము, పాండుచేరి

౧. వారం వారం
శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావు
ప్రకాశకులు :
ప్రతిమా బుక్స్: ఏలూరు ౧— ౦—౦

'ఆంధ్రశ్రీ' ప్రచురణాలయం

6782, ఇమాంబాడి వీధి, సికింద్రాబాదు (దక్కన్)

★

మెడ్రాసు

'యునైటె

ఆర్టిస్టు

కార్పొరేష

వారి

నిర్మాణమ

డైరెక్టరు :

కె. సుబ్రహ్మణ

B.A., B.L.,

★

వివేకానంద ఇండస్ట్రియల్ ఇంజనీర్స్

పెరంబూరు, మదరాసు.

ఎలక్ట్రికల్

డిజైన్లు—కట్టడములు

★ ★ ★

బంగాళాలు, సినీమాలు, ఫాక్టరీలలో, ఇంజను ఫిట్టింగులు దీపాలు ఏర్పాటులు

★ ★ ★

కోల్డుస్టొరేజి, ఫ్రిజిడరీలు

★ ★ ★

గ్రామసీమలలో విద్యుచ్ఛక్తి ఏర్పాటులు

★ ★ ★

అన్నిరకాల మోటార్లూ, జనరేటర్లూ మరమ్మతు చేయబడును.

★ ★ ★

ట్రాన్సుఫారమర్లూ, స్విచ్ గియర్లూ సప్లయి చేయబడును.

మెకానికల్

రిపేరీలు—తయారీలు

★ ★ ★

చేతి-మర-మగ్గములు నూలుయంత్రాలు అంటే వైండింగ్, వార్పింగ్, సైజింగ్ మెషీనులు మొదలయినవి.

★ ★ ★

చేతికాగితపు గ్లేజింగు, వగైరా యంత్రాలు.

★ ★ ★

బియ్యము, పిండి, నూనె, పంచదార, మరల బాయిలర్లు, స్టీముఇంజన్లు, పంపులు.

గ్యాస్ ఆయిలు, ఇంజన్లు, వర్కుషాపు పనిముట్లు, టూనరీయంత్రాలు.

ఉక్కు, బీడు, ఇత్తడి, కంచు వగైరా పంచలోహములలో మీకు కావలసిన ఇంజను సామాన్లయినా సరిగా సకాలమునకు పోతపోసి తయారుచేసి ఇవ్వగలము. సరసమయిన ఛార్జీలు! నికరమయిన పనివాడితనం. !

ప్రొప్రయిటరు,

టి. సి. యస్. ఆచారి.

Printed at the P. N. K. Press O. H. No. M. 8. 100/ R for T. P. No. E 46/II-46.